

Dankasírly láb a gyűrűvel.
Jelöltetett - Gezeichnet: Velencei-16,
1909. VI. 4.
Elejtetett - Erlegt: Castel-Volturno,
1909. XII. 6.
Fuss der Lochmöve mit Ring.

Szemelvények
a lábgyűrűkkel való madár-
jelölés eredményeiből.
Specimens aus d. Resultaten
über den Vogelzugversuch
mittels Fussringen.

Via England
Ornith. Központ
Budapest 12 152
(Hungaria)

Ústökös gém láb a gyűrűvel.
Jelöltetett - Gezeichnet: Obedaka bara,
1908. VI. 20.
Elejtetett - Erlegt: Fort Opus,
1908. IX. 20.
Ständer des Seidenreihers mit Ring.

Seregély láb a gyűrűvel.
Jelöltetett - Gezeichnet: Tavarna,
1909. V. 26.
Elejtetett - Erlegt: Orvinio, 1909. X. 20.
Fuss des Stares mit Ring.

I.
II.
III.
IV.
V.

A 152 számu gyűrűvel megjelölt golyárról szóló értesítés
bortétele.
Jelöltetett - Gezeichnet: Butis, 1908. VII. 8.
Haltan tabákák - Tot aufgefunden: Cona, 1909. XII. 31.
Basutoföld, Délafrika - Basutoland, Südafrika.
Couvert des Berichtes über den mit Ring No 152
gezeichneten Storch.

Szürke gém láb a gyűrűvel.
Jelöltetett - Gezeichnet: Kibalaton,
1909. VI. 15.
Elejtetett - Erlegt: Fuka, 1909. IX. 20.
Ständer des Graureihers mit Ring.

A Magyar Királyi Ornithologiai Központ
gyűjteményéből.
I. Fecskegyűrű - Schwalbenring.
II. Sírógolyárról - Mövenring.
III. Récegyűrű - Entenring.
IV. Gémgyűrű - Reiherring.
V. Golyágyűrű - Storchring.
Ringmuster der Königlich Ungarischen
Ornithologischen Centrale.

Kanalas gém láb a gyűrűvel.
Jelöltetett - Gezeichnet: Obedaka bara,
1908. VI. 20.
Elejtetett - Erlegt: Kopács, 1908. VIII. 20.
Ständer des Löffelreihers mit Ring.

Gólya lábáról levett gyűrű.
Jelöltetett - Gezeichnet: Dunaórs,
1909. VI. 27.
Elejtetett - Erlegt: Boshof, 1909. XII. 23
Délafrika, Orange - Südafrika.
Von einem Storchständer abgenommener
Ring.

The Navot
(Burgweinesker)
Budapest
Königl. Ungaria

H. 209 8
ÖSTERREICHISCHES CONSULAT
DURBAN NAVAL
209
GE. 22. JULI 1909. HUNG.

1299-1909
سازمان قوه هوای کابل
فرستادن برینک 7 تا ماه اوله با قوت قوه
لمیون و در اوله از این قوه
هوای کابل

A 2298 számu gyűrűvel megjelölt
golyárról szóló értesítés bortétele.
Jelöltetett - Gezeichnet: Réty, 1909. VII. 13.
Elejtetett - Erlegt: Senekal, 1909. XII. 18.
Orange-állam, Délafrika - Orange-Staat, Südafrika.
Couvert des Berichtes über den mit Ring No 2298
gezeichneten Storch.

Gólya lábáról levett gyűrű.
Jelöltetett - Gezeichnet: Egri,
1908. VII. 8.
Elejtetett - Erlegt: Okonjati, Deutsch-
Südwest-Afrika 1910. II.
Von einem Storchständer abgenommener
Ring.

Gólya lábáról levett gyűrű.
Jelöltetett - Gezeichnet: Hidvég,
1908. VII. 10.
Elejtetett - Erlegt: Scafort, Natal,
1909. I. 30.
Von einem Storchständer abgenommener
Ring.

Értesítés a 358 számu golyágyűrűvel 1908. VII. 2. Alsdágon
megjelölt golyának elejtéséről 1909. VII. 19-en Akasherben,
Kisásziában.
Mittlung über die am 19. Juli 1909. in Akcher, Kleinasien
erfolgte Erlangung des am 2. Juli 1908. in Alsdág mit Ring
No 358 gezeichneten Storches.

A KIR. M. O. K. MADÁRJELÖLÉSI-KOLLEKCIÓJA A BÉCSI VADÁSZATI KIÁLLÍTÁSON.
DIE VOGELZUGVERSUCH-KOLLEKTION DER KÖNIGL. U. O. C. AUF DER JAGDAUSSTELLUNG IN WIEN.

Jelentés az 1910. évi madár- jelölésekről.

Írta: SCHENK JAKAB.

Azok a mélyreható eredmények, melyeket a madárjelölési kísérletek nemesak a madár-
vonulási kutatás, hanem az egész madár-
ökologia számára már eddig is nyújtottak,
párosulva avval a mindjobban megnyilvánuló
igazsággal, hogy ezek a madárjelölések leg-
távolabbról sem érintik a madárvédelem érde-
keit, egyenesen kötelességévé tették a kir.
M. O. K.-nak e kísérletek minél nagyobb
arányban való folytatását. Az eddigi tapasztalatokon okulva ezúttal is első sorban a nagy
telepekben fészkelő vagy más fészkelési mód-
juk következtében nagy számban jelölhető
madárfajokra terjesztettem ki a kísérleteket,
különösen pedig azokra, a melyekre nézve
az eddigi jelölések is már számottevő ered-
ményeket adtak. Egyrészt arra kellett gondolnom, hogy a remélt törvényszerűségeket
csakis megfelelő számú adat és hosszabb
megfigyelés alapján lehet megállapítani, más-
részt pedig arra, hogy föltétlenül értékesebb
és sikeresebb a kir. M. O. K. működése, ha
idővel néhány fajra nézve biztos törvény-
szerűségeket tud megállapítani, mintha sok
fajról szerez szórványos, törvényszerűségek-
ké nem általánosítható, inkább csak érdekes, mint
értékes adatokat.

Ez az utóbbi szempont volt a főoka annak,
hogy az idén is nagyjában a múlt évi jelölési
programot követtem, természetesen a tapasztalt
hiányok pótlásával. Ugyanilyen értelemben
kértem a kérdéssel tüzetesebben foglalkozó
megfigyelőink folytatólagos közreműködését,
különösen SZEŐTS BÉLA, intézetünk odaadó buz-
gósággal közreműködő levelező-tagját, a ki
rendszeresen végzett fecskejelölései révén
eddigelé igen fontos eredményeket ért el ezen
a téren. A jelölések összes száma valamivel
csekélyebb, mint a múlt évben, de ennek nem
az érdeklődés lanyhulása, hanem csak az az

Bericht über die Vogelmarkierun- gen im Jahre 1910.

VON JAKOB SCHENK.

Jene tiefgreifenden Resultate, welche die
Vogelmarkierungs-Versuche nicht nur für das
Studium des Vogelzuges, sondern auch für
die gesamte Vogelökologie lieferten, sowie
die immer mehr und mehr um sich greifende
Erkenntnis, dass diese Versuche die Interessen
des Vogelschutzes nicht im geringstem Masse
berühren, machten es der königl. U. O. C.
zur Pflicht, diese Versuche in je grösserem
Masse fortzusetzen. Auf die bisherigen Er-
fahrungen gestützt, wurden auch heuer die in
grossen Kolonien brütenden oder solche Arten,
welche infolge ihrer speziellen Brutverhältnisse
in grosser Anzahl markiert werden können,
als hauptsächlichste Versuchsobjekte gewählt,
und auch unter diesen bevorzugte ich jene,
über welche die bisherigen Versuche schon
tatsächliche Resultate ergaben. Es musste
einerseits darauf Bedacht genommen werden,
dass die erhofften Gesetzmässigkeiten nur
durch längere Zeit hindurch geführte Beobach-
tungen und auf Grund einer entsprechenden
Anzahl von Daten bestimmt werden können,
andererseits durfte man nicht vergessen, dass
die hierher gehörigen Arbeiten der königl. U.
O. C. jedenfalls erfolgreicher und wertvoller
sein werden, wenn mit der Zeit für einige
Arten gut begründete Gesetzmässigkeiten er-
reicht werden können, als wenn für viele
Arten zerstreute mehr nur interessante als
wertvolle und zur Bestimmung von Gesetzmässigkeiten ungeeignete Daten zusammen-
gehäuft würden.

Hauptsächlich der letztgenannte Umstand
war es, welcher mich bewog auch heuer das
im vorigen Jahre befolgte Markierungs Pro-
gramm anzunehmen, natürlich jedoch mit der
Beseitigung der sich nachträglich erwiesenen
Mängel. In demselben Sinne erbatn wir die
fortgesetzte Mitwirkung derjenigen Mitglieder
des Institutes, welche diesen Versuchen grö-
sseres Interesse entgegen brachten, in erster
Linie aber die Mitwirkung unseres korrespon-
dierenden Mitgliedes BÉLA V. SZEŐTS, welcher
durch seine mit grösster Hingebung geführten
systematischen Schwalben-Markierungen bis-
her ausserordentlich wichtige Resultate auf

oka, hogy az egyes fészektelepekben kevésbé sikerült a költés, továbbá az is, hogy pl. a gólyaállomány sok községben már egyik esztendőről a másikra is lényegesen csökkent.

Fogadják mindazok, a kik a jelölésben közvetlenül közreműködtek, vagy pedig az intézet kiküldöttoit földadatuk sikeres elvégzésében támogatták, az intézet hálás köszönetét. Jutalmazza fáradozásukat az a tudat, hogy munkájuk a magyar tudománynak válik hasznára.

Az 1910. évi madárjelölők névsora a következő:

BAKY MIKLÓS, Kúnszentmiklós	12 drb — St.
DÜRGÖ DÁNIEL, Mezőtúr . . .	30 „ „
FERNBACH KÁROLYNÉ, Babapuszta	26 „ „
FOGASSY SÁNDOR, Puszta-Patkányos	43 „ „
GRÓF FORGÁCH LÁSZLÓ, Mándok	16 „ „
GRESCHIK JENŐ, Velencei tó . . .	57 „ „
HESZ BÉLA, Vémend	21 „ „
JANKÓ GYULA, Zsáka	5 „ „
KÁLMÁN SÁNDOR, Bogyiszló, Dusnok	38 „ „
KENESSEY LÁSZLÓ, Velencei tó, Adonyi-sziget	56 „ „
LÉBER ANTAL, Szatmár megye	87 „ „
LENGYEL IMRE, Arad	20 „ „
LEZNICZKY BERTALAN, Csikós- gorond	39 „ „
LOOS KURT, Hirnsen	20 „ „
MAJERSZKY ISTVÁN, Tökös	40 „ „
DR. MAUKS KÁROLY, Algyógy . . .	29 „ „

Idei madárjelölési körutamat, valamint a főbb fajokra vonatkozó jelöléseket röviden a következőkben vázolhatom.

A *dankasirályok* jelölése ezúttal is a Velencei tavon történt MESZLENY PÁL úr szíves engedélyével és közreműködésével. Az előkészítő munkálatokat KENESSEY LÁSZLÓ úr volt szíves magára vállalni, a kivel június 11-én végeztük az első jelölést, melyen résztvett GRESCHIK JENŐ, az intézet asszisztense is, a ki

diesem Gebiete erreichte. Die Gesamtanzahl der Markierungen ist zwar heuer etwas geringer als im vorigen Jahre, doch wurde dies keinesfalls durch eine Verminderung der Beteiligung, sondern dadurch verursacht, dass in einzelnen Kolonien die Brut missglückte und dass z. B. die Anzahl der Brutstörche in einzelnen Gemeinden von einem Jahre zum anderen bedeutend herabsank.

Empfangen alle jene, die an den Markierungen teilnahmen, oder aber dem entsendeten Amtspersonale des Institutes die erfolgreiche Durchführung der Arbeiten ermöglichten den herzlichsten Dank der königl. U. O. C. Möge ihre Dienste das Bewusstsein lohnen, dass ihre Arbeit der ungarischen Wissenschaft zum Nutzen gereichte.

Folgende beteiligten sich heuer an den Vogelmarkierungen:

MAUKS VILMOS, Tátraháza	30 drb — St.
MOLNÁR GYULA, Kamaristye	106 „ „
MÜLLER PÉTER, Ujbessenyő	68 „ „
PAWLAS GYULA, Eperjes	12 „ „
PÉTER IMRE, Szada	17 „ „
RÁCZ BÉLA, Szerep	30 „ „
RADEZKY DEZSŐ, Tárnok	4 „ „
SCHENK HENRIK, Óverbász	18 „ „
SCHENK JAKAB, különböző helye- ken — an verschiedenen Punkten	1179 „ „
SCHUCH VIKTOR, Dunai	67 „ „
SZEMERE ZOLTÁN, Érsekújvár	7 „ „
SZEÖTS BÉLA, Tavarna	379 „ „
TOMPA KÁLMÁN, Apácza, Hidvég	46 „ „
TSCHUSI VIKTOR lovag, Hallein	5 „ „
VASS LAJOS RUDOLF, Cibakháza	12 „ „
WÁHL IGNÁCZ, Apatin	148 „ „
Összesen — Zusammen	2649 drb — St.

Meine heurige Markierungs-Rundreise sowie die auf die hauptsächlichsten Arten bezüglichen Markierungen kann ich in aller Kürze folgendermassen skizzieren.

Das Markieren der *Lachmöwen* geschah auch heuer in der Kolonie des Velenceer Sees mit gütiger Erlaubnis und Mitwirkung des Herrn PAUL V. MESZLENY. Die Vorarbeiten übernahm Herr LADISLAUS V. KENESSEY, mit dessen Mitwirkung am 11. Juni die ersten Markierungen ausgeführt wurden, an welchen sich

néhány nappal később HÁMORI MIHÁLY gondnok kíséretében a dinnyési rész sirálytelepein végzett jelöléseivel igyekezett kissé csökkenteni azt a nagy különbséget, a mely a múlt évben elért mennyiséggel szemben mutatkozott.

A múlt esztendőben 371 fiókát jelöltünk egy nap alatt; az idén pedig kétnapi munkával is csak 233-ra tudtuk fölvinni. A különbséget egyrészt az okozta, hogy a főtelep az idén jóval kisebb volt, mint a múlt évben, mert a sirályok egy része áttelepedett a nagy vízállás következtében víz alá került dinnyési részbe, másrészt pedig az, hogy a fiókák a jelölés idején már igen fejlettek voltak, a mi megnehezítette kézrekerítésüket.

A *dankasirályok* tanulságos vonulásának tüzetes vizsgálata céljából az idén lehetőleg egyéb telepek lakóit is meg akartuk jelölni, de a leggondosabb utánjárás daczára se tudtunk újabb telepekről tudomást szerezni, bármily hihetetlenül is hangozzék ez a beismerés. A velencein kívül még egy telepet ismertem, melyről 1908 tavaszán szereztem tudomást, mikor DR. SZLÁVY KORNÉL barátommal a magyar Alduna madártani viszonyait tanulmányoztuk. A telep akkor elég népes volt. Elhatároztam, tehát, hogy a sok nehézség daczára is fölkeresem ezt a telepet. Az aldunai réti vadásztársaság LOWIESER IMRE megfigyelőnk közbenjárására készséggel megadta a belépési jegyet, a telep fölkeresésére pedig ZATKALIK JÁNOS borcsai körjegyző úr bocsátotta rendelkezésemre a szükséges eszközöket és embereket. A telepnek sajnos már csak a romjai voltak meg; mindössze 3—4 fészket leltem, a melyekben június 15-én még tojások voltak.

Magyarországon tehát az idén is csak a Velencei tavon jelölhattünk dankasirályokat, de ennek daczára is hirt adhatunk a sirályjelölések kiterjesztéséről, a mennyiben LOOS KURT Csehországban a Hirnsen taván levő telepen jelölt sirályfiókákat s evvel remél-

auch Assistent EUGEN GRESCHIK beteiligte, welcher einige Tage später mit Administrator MICHAEL HÁMORI auch auf dem bei Dinnyés gelegenen Teile Markierungen vollzog, um dadurch den grossen Unterschied, welcher zwischen der heuer und im vorigen Jahre erreichten Anzahl bestand, einigermaßen zu verringern.

Im vorigen Jahre wurden in einem Tage 371 Junge markiert, während heuer während zwei Tagen nur 233 beringt werden konnten. Der Unterschied wurde einerseits dadurch verursacht, dass die Hauptkolonie heuer bedeutend kleiner war, indem ein Teil der Lachmöwen in das trockengelegte Gebiet bei Dinnyés übersiedelte, welches heuer infolge des hohen Wasserstandes überschwemmt wurde, andererseits aber dadurch, dass die Jungen zur Zeit des Markierens schon stark entwickelt waren, wodurch das Einfangen derselben sehr erschwert wurde.

Behufs eingehenderen Studiums der so lehrreichen Zugsverhältnisse der *Lachmöwe* trachtete ich heuer womöglich auch die Bewohner anderer Kolonien zu markieren, doch konnten trotz sorgfältigster Nachforschungen keine Nachrichten über andere Kolonien erhalten werden, so unglaublich auch dies erscheinen möge. Ausser der Velenceer Kolonie war mir persönlich noch eine bekannt, welche ich im Frühjahr 1908, als ich mit meinem Freunde Dr. KORNEL V. SZLÁVY die ornithologischen Verhältnisse der unteren Donau studierte, kennen lernte.

Die Kolonie war damals ziemlich volkreich, weshalb ich mich entschloss dieselbe trotz der bedeutenden Schwierigkeiten zu besuchen. Der Ried-Jagdverein der unteren Donau stellte durch Vermittlung unseres Beobachters EMERICH LOWIESER bereitwilligst eine Eintrittskarte zur Verfügung, während die notwendigen Mittel sowie die Mannschaft von JOHANN ZATKALIK in Borcsa beigelegt wurden. Von der Kolonie waren leider nur mehr Reste vorhanden: ich fand im ganzen 3—4 Nester, welche am 15. Juni noch Eier enthielten.

In Ungarn konnten also heuer wieder nur die Lachmöwen des Velenceer Sees gezeichnet werden, doch können wir trotzdem von einer Ausbreitung der Möwen-Markierungen Nachricht geben, indem KURT LOOS in Böhmen auf dem Teiche bei Hirnsen Lachmöwenjunge

hetőleg újabb adalékokat nyerünk majd a *dankasírályok* érdekes vonulásának tanulmányozására, különösen akkor, ha a megkezdett jelöléseket a jövőben is folytatná.

Gémeket az idén is lehetőleg a múlt évben meglátogatott telepeken akartam jelölni s ez két esetben sikerült is. Legkiadósabb volt a jelölés a belyei főhercegi uradalom sarokerdei gémtelepén, a hol SCHUCH VIKTOR tisztartó úr vendége voltam, ki egyúttal a belyei gólyák megjelölését is szíves volt előkészíteni és tőle telhetőleg mindent megtett, a mi földatom minél könnyebb és sikeresebb elvégzése céljából szükségesnek mutatkozott s a későbbi költségből eredő gémfiókák jelölését is magára vállalta.

LOWIESER IMRE úr szíves közbenjárása alapján az idén is meglátogathattam a lukácsfalvi Fehér tavat, valamint annak ornithologiai szempontból nevezetes környékét, a hol MÜLLER OTTÓ ÉS NAPHOLCZ JENŐ urak szíves kalauzolásával és közreműködésével történt a gémekek és egyéb vízimadarak jelölése.

A *kisbalatoni* gémtelepen az idén sajnos lehetetlen volt a jelölés, minthogy GRÓF FESTETICH TASSILÓ Ő Nagyméltósága erdészeti tisztikarában éppen a jelölés időszakájában oly változások történtek, a melyek a kiküldött kalauzolását lehetetlenné tették; a jövő évre azonban a jelölés biztosítva van.

Ezeket kívül egy újabb gémtelepen is történtek jelölések és pedig a Bácsordas község határában levő Kamaristyén. Jún. 21-én, mikor MOLNÁR GYULA úrral a telepet meglátogattuk, a fiókák kelése még éppen csak hogy megkezdődött, úgy hogy a jelölést későbbre kellett halasztani; ezt a munkát MOLNÁR GYULA úr vállalta magára, a ki azt július 3-án el is végezte.

A vázolt munkálatok révén az idén negyedszáz gémet sikerült megjelölni, a mi a múlt évihez képest tekintélyes többlet és sok adattal kecsegtet, ha a múlt évihez hasonló százalékarányban kapunk hirt a megjelölt és kézrekerült példányokról.

A gólyajelölést az idén lehetőleg még jobban kiterjesztettem, s tettem ezt nemcsak

beringte, wodurch wahrscheinlich neue Daten behufs Untersuchung des interessanten Zuges der *Lachmöwen* erreicht werden können, besonders dann, wenn diese Markierungen in Zukunft fortgesetzt werden.

Reiher versuchte ich ebenfalls womöglich an den im vorigen Jahre besuchten Kolonien zu markieren, was in zwei Fällen auch gelang. Am ausgiebigsten war das Markieren in der Reiherkolonie Sarokerdő auf dem Gebiete der erzherzoglichen Herrschaft Bellye; hier war ich Gast des Herrn Gutsverwalters VIKTOR SCHUCH, der auch das Markieren der Störche von Bellye vorbereitete, und alle Vorrichtungen zur je erfolgreicherem Vollziehung meiner Arbeiten traf, auch das Markieren der Reiherjungen aus den späteren Brutten auf sich nahm.

Durch gütige Vermittlung des Herrn EME-RICH LOWIESER konnte ich auch heuer den Fehér-See bei Lukácsfalva sowie dessen ornithologisch interessante Umgebung besuchen, wo ich unter Mitwirkung der Herren OTTO MÜLLER und EUGEN NAPHOLCZ Reiher und andere Wasservogel markierte.

In der Reiherkolonie des Kisbalaton war heuer das Markieren leider unmöglich; in dem Forstpersonale Sr. Exzellenz des Grafen TASSILO v. FESTETICH vollzogen sich zur Zeit der Markierungen solche Veränderungen, welche das Ausführen des Markierens unmöglich machten. Für das kommende Jahr ist jedoch die Markierungserlaubnis zugesichert.

Ausser dieser wurden noch in einer neuen Kolonie Markierungen ausgeführt, u. zw. in der sogenannten Kamaristje bei der Gemeinde Bácsordas. Am 21. Juni als ich in Gesellschaft des Herrn JULIUS MOLNÁR die Kolonie besuchte, waren die Jungen eben im Auskriechen begriffen, so dass die Markierung derselben für später aufgeschoben werden musste; diese Arbeit übernahm Herr JULIUS MOLNÁR und vollführte dieselbe auch am 3. Juli.

Durch die angeführten Arbeiten gelang es heuer vierteinhalb hundert Reiher zu markieren was dem vorigen Jahre gegenüber ein bedeutendes Mehr bedeutet und viele Daten erhoffen lässt, wenn von derselben wieder so viele Exemplare in Menschenhand fallen sollten, als von den im vorigen Jahre markierten.

Die Storchmarkierung breitete ich heuer womöglich noch mehr aus, nicht nur um die Klar-

azért, hogy a gólyák vonulását az ország egész területén megismerhessük, hanem különösen avval a czélzattal is, hogy majd idők multával arról is nyerjünk adatot, hogy milyen kort érnek el a szabadban élő gólyák. Minél nagyobb a megjelöltek száma, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy néhány példány csakugyan eléri azt a gólyaéletkort, a mikor már az aggkori gyöngeség következtében kerül kézre. Habár egyes községekben már nagyon megesappant a gólyaállomány, úgy hogy csak félannyi volt a fiókák száma, mint a mult évben, mégis 1100-nál több fiókát tudtam jelölni, mert a mult évihez képest nagyobb területet jártam be, s így közelítőleg elértem a mult évi jelölési eredményt. Idősorrendben a következő helyeket jártam be.

Junius 15-én és 16-án Boreza és Bárányos, Torontál megye legdélibb részében fekvő községekben jelöltem ZATKALIK JÁNOS körjegyző úr szíves támogatásával. A fiókák itt még meglepő gyengék voltak, daczára annak, hogy ez volt a legdélibb pont, úgy hogy az állománynak csak a fele volt alkalmas a jelölésre. A föltűnő jelenséget avval lehet megmagyarázni, hogy az említett két községet minden tavasszal előnti az árvíz, mely néha igen sokáig megmarad, s ennél fogva csak későn szabadulnak föl a táplálékot nyújtó területek.

Június 18 án Tótaradác (Torontál megye) községben jártam, a hol LOWIESER IMRE főszolgabíró úr volt szíves előkészíteni a jelölést.

Szentfülöp, Militics, Doroszló, Szond és Hódság bácsbodrogmegyei községekben MOLNÁR GYULA úr szíves kalauzolása mellett végeztem a jelöléseket június 19-én és 20-án, míg Vajszka és Bogyán községekben ezúttal is HIEL LIPÓT jegyző úr volt szíves a jelöléseket előkészíteni.

Június 23-án SCHUCH VIKTOR főhercegi intéző úr szíves előkészítése után Bellyén (Baranya megye) jelöltem, június 24-én és 25-én pedig Kopács és Várdarócz baranyamegyei községekben, ezúttal is SZALAY ANTAL és BUZÁS KÁLMÁN ev. ref. lelkész urak szíves támogatásával.

legung des Storchzuges auf dem ganzen Gebiete Ungarns zu ermöglichen, sondern auch mit der Tendenz, dass mit der Zeit auch darüber Daten erhalten werden können, welches Alter die freilebenden Störche erreichen. Je grösser die Anzahl der gezeichneten Störche ist, umso grösser ist auch die Wahrscheinlichkeit, dass einige Exemplare jenes Storchentaler erreichen, in welchem sie der Altersschwäche erliegen. Obwohl in einigen Gemeinden der Storchbestand schon sehr herabgesunken ist, so dass die Anzahl der Junge gegen das vorige Jahr nur die Hälfte betrug, konnten doch noch über 1100 Storchjungen gezeichnet werden, indem ich die Markierungen auf ein grösseres Gebiet ausbreitete und wurde dadurch annähernd die Anzahl der im vorigen Jahre gezeichneten Exemplare erreicht. Nachstehend gebe ich in chronologischer Reihenfolge eine Skizze über die besuchten Gemeinden.

Am 15. und 16. Juni markierte ich mit gütiger Unterstützung des Herrn Notärs JOHANN ZATKALIK in den Gemeinden Boreza und Bárányos, welche in den südlichsten Teilen des Komitates Torontál gelegen sind. Die Jungen waren hier noch überraschend schwach, so dass nur die Hälfte derselben markiert werden konnte, trotzdem diese Örtlichkeit die südlichst gelegene Markierungsstation ist. Die auffallende Erscheinung könnte dadurch erklärt werden, dass die genannten Gemeinden jedes Frühjahr auf längere Dauer überschwemmt werden, wodurch die Nahrungsstellen erst spät zugänglich werden.

Am 18 Juni markierte ich in Tótaradác (Kom. Torontál); die Vorbereitungen dazu liess Herr Oberstuhlrichter EMERICH LOWIESER veranstalten.

In den Gemeinden Szentfülöp, Militics, Doroszló, Szond und Hódság (Kom. Bács-B.) vollzog ich die Markierung unter Führung des Herrn JÜLIUS MOLNÁR am 19. und 20. Juni, während in den Gemeinden Vajszka und Bogyán auch diesmal Herr LEOPOLD HIEL die vorbereitenden Arbeiten erledigte.

Am 23. Juni markierte ich in Bellye (Kom. Baranya), wo Herr VIKTOR SCHUCH, erzherzogl. Verwalter, die Arbeit vorbereitete, am 24. und 25. Juni aber vollzog ich die Markierungen in Kopács und Várdarócz (Kom. Baranya) mit gütiger Unterstützung des Herrn Pfarrers ANTON V. SZALAY und KOLOMAN BUZÁS.

Június 26-án mint HAUER BÉLA úr vendége Hartán végeztem a jelöléseket.

Június 27. és 28-án a kis Alföldön jelöltem FOGASSY SÁNDOR úr közreműködésével.

SZABÓ GYÖRGY főerdész úr szíves támogatásával június 30-án az alsósági gólyatelep lakóit jelöltem.

Július 2., 3. és 4-én mint PLATTHY ÁRPÁD főintéző úr vendége, BOTTLIK JÓZSEF mezőcsáti főszolgabíró úr és KISS DEZSŐ káptalani intéző úr szíves támogatásával Tiszatarján, Tiszakeszi, Mezőcsát és Ároktő borsodmegyei községekben végeztem a jelöléseket.

Július 5., 6. és 7-én hazánk legészakibb fekvésű gólyafészkelési területén, Zemplén és Ung megyék sík részein végeztem jelöléseket CSEH KÁROLY lazonyi áll. tanító úr szíves kalauzálása és közreműködése mellett.

Július 9-én SZOMJAS GUSZTÁV úr szíves közreműködésével Rakamaz szabolcsmegyei községben jelöltem.

Az oltmenti községekben ezidén nem jártam; a jelölést azonban magára vállalta és el is végezte TOMPA KÁLMÁN m. kir. főerdőmérnök úr.

A szatmármegyei községekben a jelölést ezúttal is LÉBER ANTAL városi főerdész úr volt szíves magára vállalni.

Nagyobb mennyiségű jelöléseket végeztek még ezenkívül WÁHL IGNÁCZ úr Apatinban (Bácsbodrog vm.) és ifj. KÁLMÁN SÁNDOR úr Dusnok, Miske, Bogyiszló pestmegyei községekben.

Az említett fajokon kívül az idén még néhány telepesen fészkelő fajra is ki akartam terjeszteni a jelöléseket, így többek között *kormos szerkőkre* és *kékvéresékre*, de ezirányú kísérleteim nem jártak sikerrel. A Velencei tavon és a Kamaristye mellett lévő *Hydrochelidon*-telepeken még nagyon korán jelentem meg, az úrbői pusztán levő szerkőtelepekre viszont alig néhány nap múlva már későn érkeztem. Az ungmegyei Pálócz közelében levő Palakcsa tavon hiába kerestem a régi *kormos*

Am. 26. Juni markierte ich als Gast des Herrn BÉLA v. HAUER in Harta (Kom. Pest).

Am 27. und 28. Juni vollzog ich unter Führung des Herrn ALEXANDER v. FOGASSY die Markierungen in der kleinen Tiefebene.

Am 30. Juni zeichnete ich mit gütiger Mitwirkung des Herrn Oberförsterns GEORG SZABÓ die Bewohner der Storchkolonie von Alsóság.

Am 2., 3., 4. Juli vollzog ich als Gast des Herrn Oberverwalters ÁRPÁD v. PLATTHY mit gütiger Unterstützung des Herrn Oberstuhrichters JOSEF v. BOTTLIK und des Herrn Verwalters DESIDERIUS v. KISS die Markierungen in den Gemeinden Tiszatarján, Tiszakeszi, Mezőcsát und Ároktő (Kom. Borsod).

Am 5., 6., 7. Juli markierte ich in Begleitung des Herrn KARL CSEH, staatlichen Lehrers in Lazony, in dem nördlichst gelegenen Brutgebiete des Storches in Ungarn, in den eben gelegenen Teilen der Komitate Zemplén und Ung.

Am 9. Juli markierte ich unter gütiger Mitwirkung des Herrn GUSTAV v. SZOMJAS in Rakamaz, Kom. Szabolcs.

Die am Oltflusse gelegenen Gemeinden besuchte ich heuer nicht; die Markierungen wurden jedoch trotzdem vollzogen, und war es Herr k. ung. Oberforstingenieur KOLOMAN TOMPA, der die Arbeiten übernahm.

In einigen Gemeinden des Komitates Szatmár wurden die Markierungen auch diesmal von dem städtischen Oberförster Herrn ANTON LÉBER vollzogen.

Eine grössere Anzahl von Markierungen wurde ausserdem von Herrn IGNAZ WÁHL in Apatin (Kom. Bács.-B.) und von Herrn ALEXANDER KÁLMÁN jun. in den Gemeinden Dusnok, Miske, Bogyiszló (Kom. Pest) vollzogen.

Ausser den erwähnten Arten versuchte ich heuer die Markierungen noch auf einige andere in Kolonien brütende Arten auszuweiten, so unter anderen auf die *Trauerseeschwalbe* und den *Rotfussfalken*, doch blieben meine diesbezüglichen Bestrebungen ohne Erfolg. Als ich die *Hydrochelidon*-Kolonien des Velenceer Sees und Kamaristye besuchte, war es noch zu früh, während ich kaum einige Tage später zu der Seeschwalbenkolonie der Puszta Úrbő schon zu spät kam. Auf dem Palakcsa-See bei der Gemeinde Pálócz (Kom. Ung) suchte ich umsonst die frühere *Trauerseeschwalben*-Kolonie, dieselbe verschwand,

szerkő-telepet; megszűnt, mivel a tó már régebben kiszáradt.

Kékvércséséket a hortobágyi erdőkben levő telepeken igyekeztem jelölni, s hogy jelentékenyebb eredményt nem értem el, annak csak az az oka, hogy a telepek nem részesülnek kellő védelemben, a mennyiben egyes pásztorgyerekek, valamint az átutazók lehányják úgy a *varjú*- mint a *szarka*-fészkeket, s ezáltal megfosztják a *kékvércséséket* a fészkelési alkalmatosságtól. Azonkívül a *kékvércséséfiókák* is nagy keletnek örvendenek, úgy hogy a megvizsgált nagyszámú fészkek legtöbbször üres volt.

Az említettekén kívül még a következő fajok lettek nagyobb számban megjelölve *Chelidonaria urbica*, *Hirundo rustica* és *Sturnus vulgaris*. Ezek körül különösen SZEÖTS BÉLA, WÁHL IGNÁCZ, RÁCZ BÉLA, MÜLLER PÉTER és MAJERSZKY ISTVÁN urak fejtettek ki érdemes munkásságot.

Az összes jelöléseket fajok szerint a következő kimutatás tünteti föl:

<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	11
<i>Alauda arvensis</i>	2
„ <i>cristata</i>	2
<i>Anser anser</i>	5
<i>Anthus trivialis</i>	2
<i>Ardea cinerea</i>	4
„ <i>purpurea</i>	282
<i>Asio otus</i>	5
<i>Carduelis carduelis</i>	1
<i>Cerchneis tinnunculus</i>	1
„ <i>vespertinus</i>	11
<i>Charadrius alexandrinus</i>	4
<i>Chelidonaria urbica</i>	221
<i>Chloris chloris</i>	3
<i>Ciconia ciconia</i>	1121
„ <i>nigra</i>	4
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	1
<i>Colymbus fluviatilis</i>	2
<i>Coturnix coturnix</i>	10
<i>Fringilla coelebs</i>	1
<i>Fulica atra</i>	4
<i>Gallinago gallinula</i>	1
<i>Gallinula chloropus</i>	11
<i>Glareola pratincola</i>	1
<i>Hirundo rustica</i>	406
<i>Jynx torquilla</i>	29
<i>Lanius collurio</i>	11

da der See schon vor längerer Zeit austrocknete.

Rotfussfalken versuchte ich in den Kolonien der Wäldchen des Hortobágy zu markieren, und dass ich keine besseren Resultate erreichen konnte, liegt nur daran, dass die Kolonien nicht genügend geschützt werden; einige Hirtenburschen sowie Durchreisende werfen die Nester der *Krähen* und *Elstern* herab und berauben dadurch die *Rotfussfalken* der Nistgelegenheiten. Ausserdem erfreuen sich auch die Jungen einer allgemeinen Beliebtheit, so dass der grösste Teil der in grosser Anzahl untersuchten Nester leer war. Ausser den genannten wurden noch folgende Arten in grösserer Anzahl gezeichnet: *Chelidonaria urbica*, *Hirundo rustica* und *Sturnus vulgaris*. Um diese machten sich besonders die Herren BÉLA v. SZEÖTS, IGNAZ WÁHL, BÉLA v. RÁCZ, PETER MÜLLER und STEFAN v. MAJERSZKY verdient.

Sämtliche Markierungen artenweise nachgewiesen zeigt folgende Tabelle.

<i>Lanius minor</i>	7
<i>Larus ridibundus</i>	233
<i>Loxia curvirostra</i>	7
<i>Micropus apus</i>	5
<i>Milvus migrans</i>	3
<i>Motacilla alba</i>	8
<i>Muscicapa grisola</i>	9
<i>Nycticorax nycticorax</i>	99
<i>Oriolus oriolus</i>	4
<i>Ortygometra porzana</i>	1
<i>Parus coeruleus</i>	1
„ <i>major</i>	22
<i>Pica pica</i>	4
<i>Picus viridis</i>	5
<i>Ruticilla tithys</i>	1
<i>Sturnus vulgaris</i>	71
<i>Sylvia curruca</i>	3
<i>Syrnium aluco</i>	1
„ <i>uralense</i>	1
<i>Turdus merula</i>	3
„ <i>musicus</i>	8
„ <i>pilaris</i>	3
„ <i>viscivorus</i>	3
<i>Turtur turtur</i>	5
<i>Upupa epops</i>	1
<i>Vanellus vanellus</i>	13

Összesen — Zusammen 2649

A jelölések összes száma az 1908 és 1909 évekkel együtt megközelíti a hetedfélezeret.

A jelölések végzésénél ezúttal is különös gondot fordítottam annak a megfigyelésére, hogy milyen hatással van a jelölés végrehajtása a fiókákra és szülőkre, nevezetesen nem veszélyezteti-e a jelölés a fiókák fölnevelését. Egyúttal megkértem a jelölést magukra vállalt megfigyelőinket is, hogy idevágó tapasztalataikat közöljék, hogy azok alapján a jövőben esetleges madárpusztulásokat megakadályozhassunk.

Az idevágó tapasztalatok értelmében a *fiókák jelölése* egyáltalában nem befolyásolja a szülőket azok további gondozásában. Tapasztalható ez különösen a *gólyánál*. Idei jelölési körutamon mindenütt kérdezősködtem erre nézve és mindenütt azt a választ kaptam, hogy a jelölt fiókákat akadálytalanul fölnevelték s teljességgel nem törődtek a gyűrűvel, se a fiókák, se az öregek. A *sárgarigóra* nézve FERNBACH KÁROLYNÉ idei jelentésében megjegyzi, hogy a gyűrűzés dacára is fölnevelte fiait. A múlt évi eset úglátszik csak kivételes volt. Általában mindenütt azt tapasztalták, hogy a fiókák jelölése nem veszélyezteti azok fölnevelését.

Az *öreg madarak* jelölése azonban egyes esetekben a fészkelőhely elhagyását vonta maga után. Erre vonatkozólag különösen SZEÖTS BÉLA gyűjtött érdekes adatokat. A *füsti fecskékről* azt írja, hogy a jelzés érdekében éjjel összefogdosott öreg *füsti fecskék* közül másnap egyetlen példány se hált abban a helyiségben, melyben összefogdosták őket. Mindössze két pár került vissza negyedik napra, a többi másfelé keresett otthont. Érdekes dolog, hogy a múlt évben nem voltak annyira érzékenyek a zavarásokkal szemben. Egy szürke *légykapó pár* (*Muscicapa grisola* L.), a mely hét évig fészkelte egyazon helyen, a zavarás következtében elhagyta régi fészkelőhelyét. Megjegyzendő, hogy mindezekben az esetekben csakis a fészkelőhely, nem pedig a tojások, vagy fiókák elhagyásáról van szó. A *szürke légykapók* a zavartatások dacára fölnevelték fiaikat és csak az idei tavaszszal kerestek más fészkelőhelyet. A természetes

Mit den Markierungen aus den Jahren 1908 und 1909 beträgt die Gesamtanzahl derselben nahezu siebenteinhalf Tausend.

Bei der Durchführung der Markierungen legte ich besondere Sorgfalt auf Beobachtungen über die Wirkung, welche das Markieren auf die Eltern und Jungen ausübt, namentlich ob dadurch das Gedeihen der Brut nicht gefährdet wird. Zugleich wurden auch unsere Beobachter aufmerksam gemacht, ihre diesbezüglichen Erfahrungen mitzuteilen, damit in Zukunft eventuellen Vogelverlusten vorgebeugt werden könne.

Laut den hiehergehörigen Erfahrungen beeinflusst das *Markieren der Jungen* die Eltern durchaus nicht in der weiteren Pflege derselben. Es zeigt sich dies besonders beim Storch. Während meiner heurigen Markierungsrundreise zog ich überall diesbezügliche Erkundigungen ein, erhielt jedoch überall die Antwort, dass die Jungen ungehindert aufwuchsen und dass sich weder Eltern noch Junge um den Ring kümmerten. Bezüglich des *Pirols* erwähnt Frau KARL V. FERNBACH im heurigen Berichte, dass derselbe die Jungen trotz des Markierens nicht verliess. Der im vorigen Jahre beobachtete Fall konnte daher eine Ausnahme sein. Im allgemeinen wurde überall beobachtet, dass das Zeichnen der Jungen die weitere Brutpflege nicht im geringsten beeinflusste.

Das Zeichnen der *alten Vögel* zog jedoch in einzelnen Fällen das Verlassen der Brutstelle nach sich. Diesbezüglich wurden besonders von BÉLA V. SZEÖTS sehr interessante Daten gesammelt. Bezüglich der *Rauchschwalbe* berichtet er, dass von den behufs Markierung während des Nachts eingefangenen *Rauchschwalben* am folgenden Tage keine einzige in der Lokalität schlief, wo sie eingefangen wurden. Nur zwei Paare kamen am vierten Tage zurück, die übrigen suchten sich anderwärts ein Heim. Interessant ist jedenfalls, dass sie im vorigen Jahre gegen diese Störungen nicht so empfindlich waren. Ein Paar des *grauen Fliegenfängers* (*Muscicapa grisola* L.), welches sieben Jahre lang an ein und derselben Stelle nistete, verliess infolge der Störungen den alten Nistplatz. Es muss hier jedoch bemerkt werden, dass es sich nur um das Verlassen der Brutstelle, nicht aber um das Verlassen der Brut handelt. Die *grauen*

faodvakban fészkelő *seregélyek* egy része szintén otthagya a régi fészkeket és pedig azért, mert a fiókák kiemelése céljából szükséges volt az odunyílások tágítása. A kitágított nyílású odvakba ugyanis bele tud menni a nyest is, a mint azt SZEÖTS BÉLA közvetlen megfigyelésből látta s ezért tán nem érzik magukat biztonságban. Ezen a hiányon bizonyára segítenek a fészektelep környékén kiüggesztendő mesterséges fészekodvak, a melyekből a fiókákat röplyuktágítás nélkül vehetik majd ki.

Más helyről nem kaptunk idevonatkozó adatokat — igaz, hogy a többi közreműködő majdnem kizárólag fiókákat jelölt, a mi az öreg madarakat a tapasztalat szerint nem készteni otthonuk elhagyására s ezért a jelölésnek ez a módja a jövőben is bátran végrehajtható. Az öreg madarak jelölése ellenben csak a legnagyobb óvatossággal és lehetőleg káros madarakon végzendő. A kinek van valami régi kedves madártanyája és nem akarja azt elveszíteni, annak semmiesetre se ajánlható az öreg madarak jelölése abból a célból, hogy megtudja, vajjon mindig ugyanazok térnek-e vissza, vagy sem. Teljesen azonban nem szabad elejteni az öreg madarak megjelölését. Különösen annak kell azt megengedni, a ki, miként SZEÖTS BÉLA is, oly körültekintő gondossággal és rendszerességgel végzi azokat, hogy abból a tudománynak valóban számottevő haszna is van. A kísérlet ugyanis nem követeli a madár életét, hanem legfeljebb más otthon fölkeresésére készíti.

A jelölés közben szerzett egyéb tapasztalataimból ezúttal is közlöm a *fehér gólyára* vonatkozó statisztikai kimutatást, hogy mekkorák voltak vidékenként a fészekaljok, és mekkora a gólyaállomány az egyes községekben. A múlt évi állapottal való összehasonlítás céljából egyúttal közlöm az 1909. évben megszállott fészkek számát. Egyelőre még csak annyi látszik belőle, hogy az állomány a legtöbb helyen csak kis hullámszárnak van alá-

Fliegenfänger beendigten trotz der Störungen ihre Brut und wechselten erst im heurigen Frühjahr den Nistplatz. Die in natürlichen Baumhöhlen nistenden Stare verliessen teilweise ebenfalls die alten Nisthöhlen, und zwar deshalb, weil die Fluglöcher behufs Ausnehmens der Jungen erweitert werden mussten. Die Höhlungen mit erweiterten Fluglöchern sind nämlich auch für die Marder zugänglich, wie dies v. SZEÖTS direkt beobachten konnte und fühlen sich die Stare daher in solchen nicht sicher. Diesem Mangel kann jedenfalls durch das Aushängen von künstlichen Nisthöhlen in der Nähe der Brutkolonie abgeholfen werden, aus welcher die Jungen auch ohne Fluglocherweiterung herausgenommen werden können.

Sonst erhielten wir keine diesbezüglichen Daten, hauptsächlich deshalb, weil die übrigen Teilnehmer fast ausschliesslich nur Junge Vögel markierten, was ja bekanntlich die Elternvögel nicht zum Verlassen der Brutstelle veranlasst, weshalb diese Art und Weise der Markierungen auch in Zukunft ohne Skrupel angewendet werden kann. Das Markieren der alten Vögel sollte jedoch nur mit grösster Vorsicht und womöglich nur an schädlichen Arten angewendet werden. Hat jemand eine alte liebgewonnene Vogelniststelle und will er dieselbe nicht verlieren, so kann ihm das Markieren der alten Vögel, um zu erfahren, ob immer dieselben zurückkehren oder andere, auf keinen Fall empfohlen werden. Gänzlich darf jedoch das Markieren der alten Vögel nicht aufgegeben werden. Dasselbe muss jedoch vorzüglich nur jenen gestattet werden, die mit einer solchen Umsicht und Sorgfältigkeit vorgehen wie BÉLA v. SZEÖTS, so dass die Wissenschaft davon auch tatsächlichen Nutzen zieht. Der Versuch verlangt nämlich kein Vogelleben; die ärgste Folge ist das Aufsuchen einer anderen Brutstelle.

Von meinen übrigen, während der Markierungen gesammelten Erfahrungen gebe ich auch diesmal die statistische Zusammenstellung, wie gross heuer gebietsweise die Storchgelege waren und wie hoch sich in den einzelnen Gemeinden der Storchbestand beläuft. Behufs Vergleichung mit dem vorjährigen Bestande führe ich auch die Anzahl der im Jahre 1909 besiedelten Nester an. Vorläufig ist daraus nur so viel ersichtlich, dass der Bestand an

vetve, s aránylag csekély azoknak a helyeknek a száma, a hol az állomány hirtelenül majd a felére olvadt le, mint pl. Deregnőben. Az ideai állagban kis csökkenés mutatkozik. Az adatok a következők:

den meisten Stellen nur geringen Schwankungen unterworfen ist, und dass es nur wenige Orte gibt, wo sich der Bestand plötzlich fast um die Hälfte verringerte, wie z. B. in Deregnő. Im Durchschnitte ist heuer eine geringe Verminderung bemerkbar.

Die Daten sind folgende:

Jelölő állomások Markierungs-Stationen	1-es fészekalak 1-er Gelege	2-ös fészekalak 2-er Gelege	3-as fészekalak 3-er Gelege	4-es fészekalak 4-er Gelege	5-ös fészekalak 5-er Gelege	Megszállott fészkek 1910-ben Anzahl der besetzten Horste 1910	Megszállott fészkek száma 1909-ben Anzahl der besetzten Horste 1909	Üres fészkek száma 1910-ben Anzahl der leeren Horste 1910
Alsókánya	1	—	1	—	1	4	—	—
Alsóság	—	8	3	3	—	20	—	9
Amacz	—	3	3	1	—	—	—	—
Apácz	2	3	4	1	1	11	6	6
Ároktő	—	1	6	2	—	9	—	4
Ballony	—	—	—	1	—	1	1	3
Bánócz	—	—	—	—	—	3	—	—
Batizvasvári	2	2	2	2	1	—	—	—
Bárános	1	1	1	4	—	—	—	—
Bellye	1	3	9	5	—	19	17	8
Bogyán	—	2	7	3	—	13	12	7
Bogyviszló	—	—	2	—	—	—	—	—
Borcsa	—	—	2	2	1	—	—	—
Böös	1	—	2	1	2	7	4	4
Butka	—	3	—	—	—	6	—	3
Csap	—	—	—	—	1	—	—	—
Deregnő	4	5	5	—	—	15	28	9
Dobróka	—	1	1	—	—	2	4	4
Doroszló	—	1	—	4	—	5	—	6
Dusnok	1	1	3	1	—	—	—	—
Egri	3	2	3	1	—	—	—	—
Eszeny	—	—	1	—	—	—	—	—
Fogas	1	5	5	3	—	14	—	17
Győrújfalu	—	—	1	—	—	1	1	—
Győrzámoly	1	—	—	—	—	1	1	—
Harta	1	5	6	3	1	16	15	9
Hidvég	—	—	—	—	—	6	7	4
Hirip	—	3	1	—	—	—	—	—
Hódság	—	—	2	1	—	3	8	5
Jánoi major	—	—	1	—	—	—	—	—
Kerész	—	1	—	—	—	—	—	—
Kolshosszúmező	1	—	—	—	—	1	—	—
Kopács és Sarokerdő	1	3	4	5	1	17	14	6
Ladomér	—	1	—	—	—	1	1	—
Lipót	—	1	—	—	—	—	—	—
Mándok	—	—	1	—	—	—	—	—
Mártonháza	—	—	—	1	—	1	—	—

Jelölő állomások Markierungs-Stationen	1-es fészekaljok 1-er Gelege	2-ös fészekaljok 2-er Gelege	3-as fészekaljok 3-er Gelege	4-es fészekaljok 4-er Gelege	5-ös fészekaljok 5-er Gelege	Megszállott fészkek száma 1910-ben Anzahl der besetz- ten Horste 1910	Megszállott fészkek száma 1909-ben Anzahl der besetz- ten Horste 1909	Üres fészkek száma 1910-ben Anzahl der leeren Horste 1910
Mezőcsát	1	1	7	9	1	29	29	6
Militics	—	6	5	2	—	13	22	14
Miske	1	—	3	—	—	—	—	—
Mogyorós	—	—	—	—	—	1	—	—
Mokcsa	—	—	—	—	—	1	—	—
Morva	—	—	—	—	—	1	—	—
Nagybánya	—	—	2	—	—	—	—	—
Nagykolcs	—	2	1	1	—	—	—	—
Nagyszeretva	—	—	—	—	—	6	—	—
Nyárad	—	—	1	1	—	2	1	1
Óguta	—	—	1	—	—	—	—	—
Órmező	—	—	1	—	—	—	—	—
Pálóc	—	—	—	—	—	2	—	—
Pályin	—	—	—	—	—	1	—	—
Parnó	—	—	—	—	—	1	—	—
Pestfajsz	—	2	—	—	—	—	—	—
Pestyén	1	1	—	—	—	—	—	—
Pusztabánréve	—	—	—	1	—	—	—	—
Rakamaz	2	5	4	1	—	12	19	9
Rákócz	—	—	—	—	—	2	—	1
Sárás	—	—	—	—	1	1	1	—
Sárosmező	—	—	—	1	—	1	—	—
Sárosremete	—	—	—	—	—	—	—	2
Sárosrösnye	—	—	2	3	—	5	—	3
Solymos	5	5	6	2	—	18	—	13
Szabadi	—	—	1	—	—	1	1	1
Szécsudvar	—	1	—	—	—	1	—	—
Szentfülöp	2	5	4	6	—	17	11	—
Szerep	—	—	—	1	1	—	—	—
Szond	—	—	3	2	—	—	—	—
Szunyogháza	1	—	—	—	—	1	1	—
Tiszakeszi	1	1	6	4	—	12	10	4
Tiszaszentmárton	—	—	—	1	—	—	—	—
Tiszatarján	—	3	5	1	—	9	14	2
Tótaradác	1	2	4	6	2	15	16	—
Tölös	—	—	—	1	—	1	1	—
Tusa	1	—	2	1	—	5	—	1
Tusaujfalú	—	1	—	—	—	1	—	2
Vaján	—	1	—	—	—	6	—	—
Vajszka	2	3	1	1	—	7	7	5
Vámos	1	—	—	—	—	1	—	—
Vámoslucska	—	—	1	—	—	1	—	2
Várdaróc	2	5	5	6	—	19	21	11
Zsáka	2	1	1	—	—	—	—	—
Összesen — Zusammen	42	98	144	95	14	—	—	—

A szaporodási arányszám az idén valamivel kedvezőbb, mint 1909-ben, mert jóval több volt a 4-es és 5-ös fészekaljok száma. Az átlagos szaporulatot avval az arányszámmal jelölöm, a melyet a fiókák számának és a fészekaljok számának a hányadosa alkot. 1909-ben 397 párnak volt 1094 fiókája, 1910-ben pedig 393 párnak 1120 fiókája; arányszám 1909-ben 2.76, míg 1910-ben 2.83. Érdekes volna megtudni, hogy az évek folyamán milyen hullámzásnak és mily törvényszerűségnek van alávetve ez a szaporodási arányszám.

A *fehér gólya* táplálkozás-kérdésének minél tökéletesebb megoldása érdekében az idén is nagy mennyiségben gyűjtöttem a fészkek körül található táplálékmaradványokat és köpeteket. A táplálék főtömegét ezúttal is rovarok, nevezetesen különféle sáskafajok alkották, kivéve a bácsbodrog- és baranyamegyei községeket, a hol a köpetek nagymennyiségű *egérszört* is tartalmaztak. Kérdezősködéseimre azt a választ kaptam, hogy ezeken a területeken 1910 tavaszán nagy egérjárást volt.

Tán ennek az egérjárást tulajdonítható, hogy a kamaristyei gémtelep *bakesó-fiókái* is több ízben mezei egereket ökredeztek ki a jelölés folyamán, a mint azt a jelölő MOLNÁR GYULA úr megemlítette az intézethez küldött jelentésében. A táplálék legnagyobb részét szerinte a békák alkották, de sok volt a hal is. A bellyei uradalom gémtelepének *vörös gémt-fiókái* túlnyomó részben halat, kisebb mennyiségben békát ökredeztek ki.

A bejárt gémtelpekről, valamint ornithologiai szempontból érdekesebb területekről szóljon a következő rövid jelentés.

A *lukácsfalvi Fehértó gémtelpe* a folytonos zaklatás és üldözés daczára is fönmaradt. A rengeteg nádas területen roppant nehéz a közlekedés, különösen akkor, a mikor a nád már erősebben kifejlődött, úgy hogy a költés egy része vagy legalább a második költés részben megmarad. Födísze ennek a telepnek a *nagy kócsag*, a melyet LOWIESER IMRE közbenjárása folytán védelemben részesít az écskai

Die Vermehrungsziffer ist heuer etwas günstiger als im Jahre 1909, indem die 4-er und 5-er Gelege bedeutend häufiger waren. Die durchschnittliche Vermehrung möchte ich mit der Verhältniszahl charakterisieren, welche der Quotient der Anzahl der Jungen und der Gelege ergibt. Im Jahre 1909 hatten 397 Paare 1094 Junge, im Jahre 1910 aber hatten 393 Paare 1120 Junge; im Jahre 1909 beträgt die Vermehrungsziffer 2.76, im Jahre 1910 aber 2.83. Es wäre interessant zu erfahren, welchen Schwankungen in den einzelnen Jahren diese Vermehrungsziffer unterworfen ist und welche Gesetzmässigkeiten hier wirken.

Behufs je genauerer Entscheidung der Nahrungsfrage des *weissen Storchs* sammelte ich auch heuer grössere Mengen von den in der Umgebung der Horste befindlichen Speiseresten und Gewölle. Die Hauptmasse der Nahrung bildeten auch diesmal Insekten, namentlich verschiedene Heuschreckenarten, mit Ausnahme derjenigen Gewölle, welche aus den Gemeinden der Komitate Bácsbodrog und Baranya stammen; diese Gewölle enthielten auch grössere Mengen *Mäusehaar*. Auf meine Anfragen erhielt ich die Aufklärung, dass diese Gebiete im Frühjahr 1910 von einer Mäuseplage heimgesucht waren.

Eine Folge dieser Mäuseplage war es vielleicht, dass auch die jungen *Nachtreiher* in der Kolonie bei Kamaristye während der Markierung öfter Mäusereste herauswürgten, wie dies Herr JULIUS MOLNÁR in seinem Berichte hervorhob. Den grössten Teil der Nahrung bildeten nach seiner Beobachtung die Frösche, doch fanden sich auch viele Fische. Die jungen *Purpurreiher* in der Kolonie der Herrschaft Bellye, wurden zum grössten Teile mit Fischen, in geringerer Menge mit Fröschen ernährt.

Von den besuchten Reiherkolonien, sowie von ornithologisch interessanteren Gebieten gebe ich noch folgende Skizzen.

Die Reiherkolonie im *Fehértó bei Lukácsfalva* blieb trotz unablässiger Beunruhigung und Verfolgung doch erhalten. Das Vordringen in der ungeheuren Rohrwildnis ist mit grossen Schwierigkeiten verbunden, besonders dann, wenn der Rohrwuchs schon stärker entwickelt ist, so dass ein Teil der Brut oder wenigstens ein Teil der zweiten Brut davonkommt. Eine Hauptzierde dieser Kolonie ist

uradalom, úgy hogy a tópásztoroknak tilos e madarakat lőni vagy állandó tartózkodási helyeik körülzavarni. A „Carska bara“ egy kevésbé hozzáférhető, jó kilátással bíró helyén állandóan látható 10—12 drb. Fészkelőtelepük úgy látszik nincsen, hanem szétszórta fészkelnek egyes alkalmas pontokon. Így MÜLLER OTTÓ barátom a „Carska bara“ egy terebélyes, vízben álló fűzfáján fedezte fel az egyik párnak a fészket, a melyben azonban június 17-én még nem voltak tojások. Lehetséges, hogy ez a pár az idén nem is fészkelte. Mindenesetre örvendetes dolog, hogy hazánkban ez a kivesző madara itt még menhelyre talált; — köszönet azoknak, a kiknek ebben részük van.

A gémtelep nagyjában a múlt évben vázolt állapotban volt; lakói sok *Ardea cinerea*, *Ardea purpurea* és *Nycticorax nycticorax* mellett az említett néhány *Ardea alba*. LOWIESER IMRE 1910 május 26-án ezeken kívül két *Ardea garzettát* is látott a telep közelében levő „Carska bara“-ban, de ezek fészkeléséről nincs biztos adat.

A *bellyei uradalom gémtelpe* az ú. n. sarokerdei szivattyútelep mellett elterülő nagy kiterjedésű nádasban van az ármentesített területen. Lakói az idén kizárólagosan *vörös gémek* voltak. A múlt évben itt fészkeltek *bakesók* és *üstökös gémek* eltűntek — lehet, hogy a Duna átellenes partján levő s inkább megfelelő kamaristyei telepre költöztek át. A telep az idén igen népes volt: SCHUCH VIKTOR tisztartó úrral 94 fészkeket jelöltünk meg, de ez a mennyiség a fészkek számának csak $\frac{1}{3}$ részét alkotta. Június 14-én a fészkekben részben már anyányi fiókákat, részben pedig még egészen friss tojásokat találtam. A régebbi fészkek egész a víz színén voltak, úgy hogy a fiókák a vízben feküdtek, valószínűleg azért, mert a fészkepítés óta emelkedett a vízállás. Az új fészkek kivétel nélkül magasan voltak elhelyezve, kb. 1 méternyire a víz színe fölött.

der *Edebreiher*, welcher durch Vermittelung EMERICH LOWIESERS von der Herrschaft Écska geschont wird; den Teichhütern ist es strengstens verboten diese Vögel zu schießen oder an ihrem ständigen Aufenthaltsorte zu beunruhigen. An einer wenig zugänglichen Stelle der „Carska bara“, wo ein guter Auslug vorhanden ist, halten sich ständig 10—12 Exemplare auf. Wie es scheint nisten sie nicht kolonienweise, sondern einzelweise auf geeigneten Punkten zerstreut. So entdeckte mein Freund OTTO MÜLLER den Horst eines Paares in der „Carska bara“ auf einem im Wasser stehenden starken Weidenbaume, doch war derselbe am 17. Juni noch leer. Möglich, dass dieses Paar heuer überhaupt nicht brütete. Es ist jedenfalls eine erfreuliche Erscheinung, dass dieser aussterbende Vogel Ungarns hier noch ein Asyl findet. Dank dafür allen denen, die sich darum verdient gemacht haben.

Die Reiherkolonie befindet sich im grossen und ganzen im vorjährigen Zustande. Bewohner derselben sind neben vielen *Ardea cinerea*, *Ardea purpurea* und *Nycticorax nycticorax* die bereits erwähnten *Ardea alba*. Am 26. Mai 1910 beobachtete EMERICH LOWIESER in der „Carska bara“ in der Nachbarschaft der Kolonie zwei *Ardea garzetta*, doch sind keine positiven Daten über das Brüten dieser Art vorhanden.

Die *Reiherkolonie der Herrschaft Bellye* befindet sich neben dem Pumpwerke Sarokerdő auf entwässertem Gebiete in einem ausgedehnten Rohrwalde. Die Bewohner derselben waren heuer ausschliesslich *Purpurreiher*. Die *Nachtreiher* und *Schopfreiher*, welche im vorigen Jahre hier horsteten, übersiedelten wahrscheinlich in die am gegenüberliegenden Donauufer befindliche und ihnen mehr zuzugende Kolonie bei Kamaristye. Die Kolonie war heuer sehr volkreich; mit Herrn Verwalter VIKTOR SCHUCH zusammen konnten wir 94 Gelege zeichnen, doch war dies nur der dritte Teil der Gesamtanzahl.

Am 24. Juni befanden sich in den Nestern teilweise schon ausgewachsene Junge, teilweise noch frische Eier. Die älteren Nester befanden sich ganz auf der Oberfläche des Wassers, so dass die Jungen im Wasser lagen; wahrscheinlich stieg das Wasser seit dem Nestbau. Die neuen Nester befanden sich ohne Ausnahme einen Meter über dem Wasserspiegel.

A fejlettebb fiókák az ember közeledésére lehetőleg menekülnek. Bátran belemásznak a vízbe s hatalmas talpú, hosszú ujjú lábakkal a nádszálakba kapaszkodva meglepő gyorsaságot fejtenek ki. Ha a három, négy vagy néha öt fióka ugyanynyi irány felé menekül, akkor csak a legnagyobb vigyázat és sebeség mellett lehet valamennyit kézrekeríteni. Gyakran elbújnak a fészek alá, a hol csak nehezen találhatók meg; úgy tünt föl a dolog, hogy a védekezésnek ez a módja különösen a szárnyas ragadozók ellen lehet célravezető. A fiatalabb, kevésbé mozgékony példányok, inkább riasztással próbálnak szerencsét: hosszú kígyónyakukat kinyújtva, gyenge vakkantást hallatva ügyetlenül vagdalkoznak. Általában csodálkoztam, hogy mily gyámoltalanul bánnak hosszú hegyes csőrükkel. A kevésbé jól fölfegyverzett *bakesó-fiókák* sokkal riasztóbb hatást tudnak elérni vitéz, de ártalmatlan vagdalkozásaikkal és haragos vakkantásaikkal.

A kamaristyei gémtanya. Bácsordas község határában Kamaristye kinestári erdőöri lak közelében az ú. n. Zsivicza barában van ez a telep, a régi és új dunatöltés között. Még egészen új keletű, valószínűleg mult évi település, mely a terület ármentesítésének a következménye; a terület az ármentesítés következtében megszabadult az árvíz okozta veszedelmektől, s ezáltal alkalmassá vált a megtelepülésre. A főkontingenst, $\frac{2}{3}$ -részt a *bakcsók*, $\frac{1}{6}$ -részt az *üstökös gémek*, másik $\frac{1}{6}$ -át pedig *vörös gémek* alkotják. A fészkek száma körülbelül 300. A *vörös gémek* főleg a telep széleit foglalták el, míg az *üstökös gémek* inkább a telep belsejében a leghozzáférhetősebb részen terjeszkedtek el. A fészkek mind törékeny, gyenge fűzfákon voltak, $1\frac{1}{2}$ —3 méter magasságban a víz színe fölött. Az egész telep víz alatt állott, úgy hogy meglehetősen nehéz volt a hozzáférhetőség. A sűrű füzesben szinte lehetetlen a csónakkal való közlekedés, s ezért a telep nem túlságosan csábítja a pecsenyére éhes naplopókat. Természetesen ez a körülmény a jelölést is nagyon megnehezíti és ez az

Die kräftigeren Jungen suchen beim Erscheinen des Menschen womöglich das Weite. Sie steigen ohne Bedenken in das Wasser hinein und entwickeln eine überraschende Geschwindigkeit, indem sie, sich mit ihren mächtig besohnten mit langen Zehen versehenen Füßen an die Rohrstengel anklammernd fortschreiten. Wenn die drei oder vier, manchmal auch fünf Jungen nach ebensoviel Richtungen hinflüchten, kann man derselben nur mit der grössten Vorsicht und Geschwindigkeit habhaft werden. Oftmals verstecken sie sich auch unter die Nester, wo sie nur schwer entdeckt werden können; es machte den Eindruck, als ob diese Verteidigungsweise besonders gegen die geflügelten Räuber Schutz gewähren könnte. Die schwächeren und weniger beweglichen Exemplare versuchten es lieber mit dem Schrecken: den langen Schlangenhals ausgestreckt stossen sie einen schwachen Ton aus und fuchtelten mit ihrem Schnabel ungeschickt herum. Überhaupt musste ich mich wundern, wie unbeholfen sie ihren langen, spitzen Schnabel gebrauchten. Die weniger gut bewaffneten Jungen des *Nachtreihers* erreichen mit ihren tapferen, jedoch unschädlichen Schnabelhieben und zornigem Geschrei eine ungleich grössere abschreckende Wirkung.

Die Reiherkolonie Kamaristye. Diese Kolonie befindet sich zwischen dem neuen und alten Donaudamme, in der sogenannten Zsivicza bara, welche in der Nähe des ärarischen Forsthauses Kamaristye (zur Gemeinde Bácsordas gehörig) gelegen ist. Das Ganze ist eine neue Siedelung, wahrscheinlich vom vorigen Jahre und eine Folge der Entwässerung des Gebietes, wodurch dasselbe von den Gefahren der Überschwemmung befreit, zur Siedelung geeignet wurde. Den Hauptkontingent — $\frac{2}{3}$ Teil — bilden die *Nachtreiber*, während die *Schopf-* und *Purpurreiher* zu je $\frac{1}{6}$ Teil vertreten sind. Die Gesamtzahl der Nester beträgt zirka 300. Die *Purpurreiher* besetzten die Ränder der Kolonie, während sich die *Schopfreiher* im Inneren derselben an dem unzugänglichsten Teile postierten. Alle Horste standen auf gebrechlichen, schwachen Weidenstämmchen in $1\frac{1}{2}$ —3 Meter Höhe über dem Wasserspiegel. Die ganze Kolonie stand unter Wasser und war deshalb ziemlich schwer zugänglich. In dem dichten Weidenwalde ist das Vordringen mit dem

oka annak, hogy az *üstökös géme*k közül egyetlen fiókát se lehetett a gyűrűvel ellátni. Sajnos, alapos a kilátás, hogy az ármentesítés következtében beálló erdőirtások fejezik majd be a rövidéletű telep fönnmaradási idejét.

Június 21-én, mikor a telepen jártam, még a következő madarakat figyeltem meg az árterén: *Oriolus oriolus*, *Sylvia simplex*, *Cuculus canorus*, *Acrocephalus arundinaceus*, *Acrocephalus palustris*, *Calamodius schoenobaenus*, *Remiza pendulina*, *Parus major*, *Milvus migrans*, *Emberiza citrinella*, *E. schoeniclus*, *Alceda ispida*, *Turtur turtur*, *Columba oenas*, *Coracias garrula*, *Corvus cornix*, *Gallinula chloropus*, *Ardetta minuta*, *Fuligula nyroca*, *Fuligula ferina*, *Anas boschas*, *Picus viridis*, *Dendrocopus major*, *Ruticilla phoenicura*, *Ruticilla tithys*, *Fringilla coelebs*, *Passer montanus*, *Sturnus vulgaris*, *Colaeus monedula*, *Columba palumbus*, *Parus coeruleus*. Az előfordulás időpontját tekintve itt fészkelőknek kell tartani ezeket a fajokat.

A Hermann-csárda közelében ugyancsak a kamaristyei erdőöri lak környékén terül el az úgynevezett Fischwasser, melyen 10—20 pár *Hydrochelidon nigra* alkot kis fészektelepet. Június 21-én csak tojásokat találtunk. A fészkek a *Nymphaea*-levelek között, részben a ritka nádasban voltak úszó hínáron, mindössze 1—2 centiméternyire a víz színe fölött.

Az *aldunai rét*. Ezen a néven ismeretes az a nagy árterület a Duna balpartján, mely kb. a Tisza torkolatától a Temes torkolatáig terjed. Ornithologiai viszonyait a tavaszi idényben 1908-ban dr. SZLÁVY KORNÉL barátommal tanulmányoztuk (l. *Aquila* 1908. p. 274.). A madárszegénység az idén még nagyobb volt, mint akkor. A *küszvágó esér* és *kormos szerkők* telepeit se találtam, a népes *dankasirály*-telepek is eltűntek. Hiányoztak azok az uszadék nádból és egyéb törmelék-ből alkotott uszó tutajok, a melyeken az említett madarak fészkelhettek volna. Így mind-

Nachen fast unmöglich, so dass auf Reiherbraten hungrige Tagediebe nicht besonders zum Besuche derselben verlockt werden. Dieser Umstand erschwerte natürlich auch das Markieren und ist dies die Ursache, dass auch nicht ein einziges *Schopfreiher* Junge gezeichnet werden konnte. Leider ist begründete Aussicht vorhanden, dass die der Entwässerung folgenden Waldrodungen der kurzen Lebensdauer der Kolonie bald ein Ziel setzen werden.

Am 21. Juni als ich die Kolonie besuchte, beobachtete ich folgende Arten auf dem Inundationsgebiete: *Oriolus oriolus*, *Sylvia simplex*, *Cuculus canorus*, *Acrocephalus arundinaceus*, *Acrocephalus palustris*, *Calamodius schoenobaenus*, *Remiza pendulina*, *Parus major*, *Milvus migrans*, *Emberiza citrinella*, *E. schoeniclus*, *Alceda ispida*, *Turtur turtur*, *Columba oenas*, *Coracias garrula*, *Corvus cornix*, *Gallinula chloropus*, *Ardetta minuta*, *Fuligula nyroca*, *Fuligula ferina*, *Anas boschas*, *Picus viridis*, *Dendrocopus major*, *Ruticilla phoenicura*, *Ruticilla tithys*, *Fringilla coelebs*, *Passer montanus*, *Sturnus vulgaris*, *Colaeus monedula*, *Columba palumbus*, *Parus coeruleus*. Mit Hinsicht auf den Zeitpunkt des Vorkommens dürften diese angeführten Arten als brütende betrachtet werden.

In der Nähe der Hermann-csárda befindet sich, ebenfalls zur Umgebung von Kamaristye gehörig, im sogenannten Fischwasser eine kleine aus 10—20 Paaren bestehende Kolonie von *Hydrochelidon nigra*. Am 21. Juni waren in den Nestern erst Eier vorhanden. Die Nester befanden sich zwischen den *Nymphaea*-Blättern teilweise im schütterten Rohrwuchse auf schwimmendem Laichkraute, kaum 1—2 Zentimeter über der Wasserfläche.

Das Ried an der unteren Donau. Unter diesem Namen ist jenes grosse Inundationsgebiet bekannt, welches am linken Donauufer gelegen, von der Tiszamündung bis zur Temesmündung reicht. Die ornithologischen Verhältnisse des Gebietes studierten wir mit meinem Freunde Dr. KORNEL V. SZLÁVY im Frühjahr 1908 (*Aquila* 1908, p. 274). Die Vogelarmut war heuer noch grösser als damals. Die Kolonien der *Fluss-* und *Trauerseeswalbe* waren nirgends zu finden und auch die volkreichen *Lachmöwen*-Kolonien waren verschwunden. Es fehlten jene aus Schwemmrohr und an-

össze 3—4 *Larus ridibundus*-fészket találtam, melyek a *Nymphaea alba* leveleitől teljesen beborított nádmentes vízfölületen voltak elhelyezve. Az alapot valami ide sodort fűzfaág vagy kóró alkotta. Tisztán *Nymphaea*-levelekre rakott fészkeket nem láttam. A fészkekben június 16-án még csak tojások voltak, a mi hihetetlenül késő s valószínűleg a fészkelő-terület ártérjellegével függ össze.

A madárvilág rendkívül gyéren volt képviselve s mindössze Bárányos és Borsca között néhány árszigeten volt valamivel élénkebb madárélet. Itt láttam kis csapat *Glareola pratincolát*, egy *Himantopus*, néhány *Totanus totanust*, *T. ochropust* és *T. glareolát*. Igen szórva nyosan mutatkoztak *szürke gémek*, *bakesók* és *üstökös gémek*. Elég gyakoriak voltak a *batlák*. A gémfélék valószínűleg az Obedszka barában levő területről járnak ide, mert az aldunai réten, legjobb tudomásom szerint nincs telepük. Mindig akad ugyan, a ki rengeteg gémet látott valamely messze fekvő terület füzesében, de a mikor a helyszínén vagyunk, akkor a kilátásba helyezett nagy jutalom mellett se tud egyetlen egy fészket se találni.

A *Hortobágyot* egyrészt a *kékvércse*-telepek miatt, másrészt a madártelepítési berendezések megtekintése céljából kerestem föl. A *kékvércse*-telepek az összes erdőkben megfogytak, mert állandóan fosztogatják és ledobálják a *szarka*- és *vetési varjú*-fészkeket, melyek fészkelő tanyául szolgálnak. Az 1908 tavaszán kihelyezett fészekkosarokból is már csak 2—3 darabot láttam, ezek is elhagyottak voltak és semmi nyom se mutatott arra, hogy a *kék véresék* ezeket fészkelő tanyának használták volna.

Utólagosan természetesen már nem lehetett megállapítani, hogy egyáltalában volt-e ilyen lakott fészekkosár, de még ha lett volna is, a mint erről BAKÓ GÁBOR úr annak idején hirt adott (Aquila, 1908. p. 304.), a telepítési akció

deren Schwemmfragmenten aufgebauten Flösse, auf welchen die genannten Arten hätten brüten können. So fand ich nur 3—4 Nester *Larus ridibundus*, welche auf einer ganz von *Nymphaea*-Blättern überdeckten, rohrfreien Wasserfläche angelegt waren. Die Grundlage war durch einen hierher geschwemmten Weidenast oder abgetrockneten Pflanzenstengel gebildet. Nur auf *Nymphaea*-Blätter gebaute Nester fand ich nicht. In den Nestern befanden sich am 16. Juni noch Eier, was unglaublich spät ist und wahrscheinlich mit dem Inundationscharakter des Gebietes zusammenhängt.

Die Vogelwelt war ausserordentlich schwach vertreten; nur auf einigen Überschwemmungsinseln, zwischen Borsca und Bárányos herrschte ein etwas regeres Vogelleben. Hier sah ich einen kleinen Flug *Glareola pratincola*, einen *Himantopus*, einige *Totanus totanus*, *T. ochropus* und *T. glareola*. Vereinzelt zeigten sich *Graureiher*, *Nacht-* und *Schopfreiher*. Ziemlich häufig waren die *Sichler*. Die Reiherarten kommen wahrscheinlich aus der Kolonie der Obedszka bara, indem laut meines besten Wissens in dem Untern Donauriede keine Reiherkolonie vorhanden ist. Es gibt zwar gewöhnlich jemanden, der in einem weitentfernten Weidenwalde ganze Mengen von Reiheren gesehen haben will, begibt man sich jedoch an Ort und Stelle, so findet sich trotz der in Aussicht gestellten hohen Prämie auch nicht ein einziges Reihernest vor.

Das *Hortobágy* besuchte ich einerseits wegen der *Rotfussfalken*-Kolonien, andererseits behufs Besichtigung der Vogelschutz-Einrichtungen.

Die *Rotfussfalken*-Kolonien haben in sämtlichen Wäldern abgenommen, indem die ihnen Nistgelegenheit bietenden Nester der *Saatkrähen* und *Elstern* ständig geplündert und herabgeworfen werden. Von den im Frühjahr 1908 ausgehängten Nistkörben fand ich nur noch 2—3 Stück, doch waren auch diese verlassen und war keine Spur vorhanden, dass dieselben von den *Rotfussfalken* als Nester benützt worden wären. Nachträglich konnte natürlich nicht mehr bestimmt werden, ob ein solcher Nistkorb überhaupt als Nistgelegenheit angenommen wurde, doch wenn dies auch der Fall war, wie uns seinerzeit von Herrn GABRIEL BAKÓ berichtet wurde

a fennforgó viszonyok között kilátástalannak minősíthető. A tervezett fecskeereszek fölállítása elmaradt.

A madárvilág az évszaknak (július 10.) megfelelően s minthogy sáskajárás az idén nem volt, igen gyér számban volt képviselve, mert főleg csak az itt fészkelő csekélyszámú faj volt látható, a melyek közül néhány *Glareola pratineola*, *Charadrius alexandrius* és *Vanellus vanellus* fiókat sikerült megjelölni. A jövevények közül már sok *Anser anser*, *Numenius arcuatus* és egy nagyobb *Larus* faj (lövésre sajnos nem került) volt látható. Láttam 1 drb. *Hydrochelidon leucoptera*t és egy *Ciconia nigra*t. Föltünő volt egy nagy csapat *Micropus apus*; kétségtelenül már északról érkezett átvonulók.

A Hortobágnak kétségtelenül legérdekeesebb madara ezúttal a parlagi sas — *Aquila melanaëtus* volt. Hozzávetőleges számításom szerint 15—20 példány tartózkodott a Hortobágyon, valószínűleg csupa fiatal példány, mert az elejtett 5 darab mind első és másod éves fiatal volt. Valószínű, hogy az a nagy rágcsláló csapás (ürge és egér), a mely az idén sujtotta az országot, csábitotta ide ezeket a madarakat oly nagy számban. Az erdőkben vagy egyes kútgémeken volt a hálótanyájuk s ezeken a helyeken nagyszámú köpetet találtam, melyek főleg ürgek és nyulak szőréből és csontjából állottak.

Kóborlásaink alkalmával minduntalanul találkoztunk ezekkel a napközben rendkívül óvatos madarakkal — 300—400 lépésnyinél közelebbre sohase engedték a kocsit — a mint nyulakra vadásztak.

A sas valósággal hajtóvadászatot rendez, a mely azonban a tapasztaltabb nyulaknál úgy látszik nem sikerült, a mint ennek szemtanúja voltam. Három négy méter magasságból rácsap a vaczkában pihenő nyúlra, a mely futással igyekszik menekülni. Mire a sas fölrepül és újból utánaered, már jó messzire jár a nyúl, mely azután ismét lelapul, egyrészt, hogy megpihenhessen, másrészt tán abban reménykedik, hogy üldözője nem fog ráakadni. A kopár szik, a kiégett legelő azonban nem nyujt menhelyet. A sas csakhamar

(*Aquila* 1908 p. 304), so muss diese Ansiedlungsaktion unter den obwaltenden Umständen dennoch als aussichtslos betrachtet werden. Das Aufstellen der geplanten Nistdächer unterblieb.

Die Vogelwelt war entsprechend der Saison (10 Juli), und da heuer keine Heuschreckenplage auftrat, sehr schwach vertreten, indem hauptsächlich nur die wenigen Arten zu sehen waren, welche hier Brutvögel sind; von diesen gelang es einige Jungen von *Glareola pratineola*, *Charadrius alexandrinus* und *Vanellus vanellus* zu zeichnen. Von den Gästen waren schon viele *Anser anser*, *Numenius arcuatus* und eine grössere, leider nicht zum Schusse gekommene *Larus*-Art vorhanden. Es wurde je ein Exemplar von *Hydrochelidon leucoptera* und *Ciconia nigra* beobachtet. Auffallend war eine grosse Schar *Micropus apus*, jedenfalls schon nördliche Durchzügler.

Der interessanteste Vogel des Hortobágy war diesmal unzweifelhaft der Kaiseradler: *Aquila melanaëtus*. Es hielten sich annähernd 15—20 Exemplare im Hortobágy auf, wahrscheinlich lauter junge Vögel, indem die fünf erlegten Exemplare ausschliesslich ein- und zweijährige Vögel waren. Wahrscheinlich zog die grosse Nagerplage (Ziesel und Mäuse), welche Ungarn heuer heimsuchte, diese Vögel in so grosser Anzahl herbei. Ihre Schlafstellen befanden sich auf Brunnenschwengeln und in den Wäldern und waren hier zahlreiche Gewölle zu finden, welche vorwiegend aus Haaren und Knochen von Zieseln und Hasen bestanden. Auf unseren Streiftouren begegneten wir fast immer diesen, während des Tages ungemein vorsichtigen Vögeln — den Wagen liessen sie fast niemals näher als 300—400 Schritte herankommen — wie sie Jagd auf die Hasen machten.

Der Adler macht eine ausgesprochene Hetzjagd auf den Hasen, welche aber bei erfahreneren Exemplaren oft erfolglos bleibt, wie ich dies beobachten konnte. Aus 3—4 Meter herabstossend greift er den im Lager ruhenden Hasen an, welcher sich durch Laufen zu retten sucht. Bis sich der Adler erhebt und ihm wieder nachsetzt, legt der Hase schon eine weite Strecke zurück, nach welcher er sich wieder drückt, einerseits um auszuruhen, andererseits vielleicht von der Hoffnung geführt, dass ihn der Adler übersehen könnte.

főlemelkedik és újra megkezdi a hajszát; a mint eléri, újból lecsap, de a szemfüles nyúl is résen van, s az utolsó pillanatban elugorva ismét futással szabadul meg üldözőjétől. Az öreg példányok ily módon gyakran megmenekülnek, de gyöngébb, fiatalabb példányoknál nem segít ez a praktika. A sas többszöri sikertelen lecsapás daczára se hagyja abba az üldözést, mert a semmi buvóhelyet se nyújtó végtelen síkságon mindig megtalálja s így idővel zsákmányul ejti a folytonos lecsapások következtében teljesen kifárasztott, agyonhajszolt áldozatát.

* * *

Ezek előrebocsátása után röviden ismertetem azokat az adatokat, melyeket a madárjelölési kísérlet az elmúlt év folyamán nyújtottak a madárvonulási kutatás számára. Ezúttal lehetőleg rövid kommentárral fogom kísérni az egyes eseteket, miután az V. nemzetközi ornith. kongresszusnak Berlinben bemutatott értekezésem, mely összefoglalja a madárjelölési kísérlet eredményeit, az Aquila jelenlegi évfolyamában is megjelent, tehát az olvasó kellő tájékoztatást szerezhet a kutatás jelenlegi stádiumáról. Az adatokat ezúttal is a jelölési évfolyamok sorrendjében közlöm s kezdem a *fehér gólyával*.

1908-ban jelöltetett 351 példány; az eddig kézrekerült 5 darabon kívül még 4-ről kaptunk hírt, tehát összesen 9-ről, a mi 2·6 százaléknak felel meg. Váratlanul nagy számban kerültek kézre ezek a kétéves gólyák. A külföldön már hosszabb idő óta folyamatban levő kísérletek tanúsága szerint az elsőéves nemzedék szokta mutatni a legnagyobb pusztulási kontingenst, itt pedig a kétéveseknél még majdnem ugyanakkora pusztulási arányszám mutatkozik. Az időközben bejelentett esetek a következők:

1. Jelöltem 1908. július 9-én fiókakorában Apácán (Háromszék m.) a 249. számú gólyagyűrűvel; holtan találták 1910. július elején Mittoka közelében, Andrásfalva mellett Bukovina radautzi járásában 220 kilométernyire

Der kahle Salzboden, die ausgebrannte Heide bietet jedoch kein Asyl. Bald erhebt sich der Adler wieder und die Hetzjagd beginnt aufs neue; nachdem er ihn erreicht hat, wiederholt er den Stoss, doch ist auch der Hase auf der Hut und versucht im letzten Momente aufspringend wieder in schleunigster Flucht seinem Verfolger zu entkommen. Alte Exemplare pflegen auf diese Weise zu entkommen, schwächere, jüngere finden jedoch in dieser Verteidigungsweise keine Rettung. Der Adler lässt trotz mehrfachen erfolglosen Stössen von der Verfolgung nicht ab, indem er auf der unabsehbaren, nicht den mindesten Schutz bietenden Ebene sein von den fortwährenden Stössen gänzlich ermattetes, zu Tode gejagtes Opfer immer wieder auffindet und dasselbe mit der Zeit auch erbeutet.

* * *

Es folgt nun eine kurze Schilderung derjenigen Daten, welche der Vogelzugsversuch im Laufe des heurigen Jahres für die Vogelzugsforschung ergab. Diesmal werde ich die Daten möglichst kurz kommentieren, indem ich erst heuer gelegentlich des V. internationalen Ornithologenkongresses in Berlin eine zusammenfassende Darstellung der Resultate des Vogelzugsversuches gab, welche in den Kongressverhandlungen erscheinend über den derzeitigen Stand der Forschung genügend orientiert. Die Daten führe ich auch diesmal in der Reihenfolge der Jahrgänge an und beginne ich mit den Daten über den *weissen Storch*.

Im Jahre 1908 wurden 351 Exemplare gezeichnet; ausser den schon erwähnten fünf Exemplaren wurden wir noch über vier andere, also über neun benachrichtigt, was 2·6 Prozent entspricht. Diese zweijährigen Störche ergaben einen unerwartet hohen Prozentsatz. Laut den im Auslande schon seit längerer Zeit fortgesetzten Versuchen, zeigt immer die erstjährige Generation die grösste Vernichtungsziffer, während hier die zweijährige fast ebenso gross ist. Die bekannt gewordenen Fälle sind folgende:

1. Als Nestjunges von mir gezeichnet am 9. Juli 1908 in Apácza (Kom. Háromszék) mit Storchring Nr. 249; tot aufgefunden Anfang Juli 1910 bei Mittoka, Post Andrásfalva, Bezirk Radautz in der Bukowina, 220

északra a szülőföldjétől. Az adatot a mittokai es. k. állami ménesintézőség volt szíves be- küldeni.

Eddigélé csak ez az egy megjelölt gólyánk került meg a fészkelési idő alatt a fészkelési területen. Az eddigieket vagy útközben vagy a téli szállásban találták. Természetesen azonnal érdeklődtünk az iránt, vajjon fészkelte-e ez a gólya a nevezett területen, vagy sem, der erre vonatkozólag semmi biztosat se lehetett megtudni.

2. Jelöltem 1908 július 2-án fiókakorában az alsósági erdei gólyatelepen (Vas m.) a 107 számú gólyagyűrűvel; elpusztult sok társával együtt 1910 január 20 körül erős jégeső alkalmával Cradock kapföldi város közelében, 8900 kilométernyire déli irányban a szülőföldjétől.

Az értesítést STORR GARLAKE úrnak köszönjük, a ki a gyűrűt is beküldte hozzánk. Az esetről megemlékezett a „The East London Daily Dispatch“ 1910 márczius 31-iki száma is, melyet FLAMMAN F. úr küldött meg nekünk Umtatából.

Eddigélé ez a jelölt gólyák legdélibb előfordulási helye. Cradock földrajzi koordinátái $32^{\circ} 15' \text{ d. sz. } 43^{\circ} 15' \text{ k. h. Ferrótól.}$

3. Jelöltem 1908 július 8-án fiókakorában Batizon (Szatmár m.) a 152 számú gólyagyűrűvel; holtan találták 1909 december 31-én Cana mellett Basutoföldön, Délafrikában Batiztól 8700 kilométernyire déli irányban. Az értesítést JEANMAIRET D., a párizsi missziótársulat kiküldöttjének köszönjük. A gyűrűs gólyát Massoupa II. basuto főnöknel látta, a ki megkérte, hogy jelentse be az esetet és tudja meg a gólya történetét.

4. Jelöltem 1908 július 8-án fiókakorában Egrin (Szatmár m.) a 287 számú gólyagyűrűvel; lövetett Okonjati farmon Okowakuatjiwi (Kalkfeld) mellett, Német Délnyugat-Afrikában, délnyugati irányban, 7800 kilométernyire a szülőföldjétől. Az elejtés időpontja nem egész pontos. A bejelentő CARRY VENULETH nyug. es. és k. főhadnagy, a ki a gyűrűt is beküldte csak annyit tudott 1910 február 5-ikéről kelt levelében megírni, hogy kevés idővel ezelőtt lőtte egy európai ember. Minthogy a lövész időközben eltávozott, ezért közelebbi részletek hiányzanak. Eddigélé ez a legnyugatibb

Kilometer nördlich von dem Geburtsorte. Die Nachricht danken wir dem K. k. Staats-Gestüts-Wirtschaftsbezirke in Mittoka.

Dies ist bisher unser erster gezeichneter Storch, welcher während der Brutzeit auf dem Brutgebiete aufgefunden wurde. Die bisherigen wurden entweder unterwegs oder im Winterquartier angetroffen. Natürlich ersuchten wir sofort um Auskunft, ob der Storch in dem Gebiete Brutvogel war, doch konnten wir diesbezüglich keine sicheren Daten erfahren.

2. Als Nestjunges von mir gezeichnet am 2. Juli 1907 in der Storchkolonie im Walde Alsóság (Kom. Vas) mit Storchring Nr. 107; mit mehreren anderen vom Hagel erschlagen am 20. Jänner 1910 in Cradock, Cape Colony, 8900 Kilometer südlich vom Geburtsorte.

Die Nachricht verdanken wir Herrn STORR GARLAKE, der uns auch den Ring einsandte. Über den Fall berichtete auch das Blatt „The East London Daily Dispatch“ vom 31. März 1910; den Ausschnitt liess uns Herr F. FLAMMAN aus Umtata zugehen.

Gegenwärtig ist dies der südlichste Punkt, wo gezeichnete Störche vorkamen; die geographischen Koordinaten sind:

$32^{\circ} 15' \text{ s. Br. } 43^{\circ} 15' \text{ ö. L. (Ferro).}$

3. Als Nestjunges von mir gezeichnet am 8. Juli 1907 in Batiz (Kom. Szatmár) mit Storchring Nr. 152; tot aufgefunden am 31. Dezember 1909 bei Cana im Basutoland in Südafrika in 8700 Kilometer südlicher Entfernung. Die Nachricht verdanken wir Herrn D. JEANMAIRET, dem Ausgesandten der Missionsgesellschaft aus Paris. Den Ring sah er bei dem Basutohäuptling Massoupa II., der ihn bat, den Fall anzumelden und die Geschichte des Storches zu erfahren.

4. Als Nestjunges von mir gezeichnet am 8. Juli 1908 in Egri (Kom. Szatmár) mit Storchring Nr. 287; erlegt auf der Farm Okonjati bei Okowakuatjiwi (Kalkfeld) in in Deutsch-Südwest-Afrika, 7800 Kilometer südwestlich von der Geburtsstätte. Der Zeitpunkt der Erlegung ist nicht genau bekannt. Herr k. u. k. Oberlieutenant a. D. CARRY VENULETH berichtete in seinem vom 5. Feber 1910 datierten Schreiben, dass derselbe vor einiger Zeit von einem Europäer geschossen wurde. Indem der Schütze unterdessen abreiste, konnten nähere Details nicht fest-

előfordulási hely Délafrikában és a legelső eset Német-Délnyugat-Afrikában.

Okonjati földrajzi koordinátái: $21^{\circ} 10'$ d. sz. $34^{\circ} 5'$ k. h. (Ferro).

Az 1909 évben megjelölt 1209 gólyafióka közül eddigelé 12 darabról kaptunk értesülést, a mi 1 százaléknak felel meg; tekintettel arra a magas százalékarányra, melyet az 1908 évi második évfolyam nyújtott, érdeklődéssel várjuk az idei év eredményeit, vajjon ennél az évfolyamnál is annyi újabb adatot nyújt majd a második esztendő, mint az 1908 évinél. A tudomásunkra jutott adatok a következők:

1. Jelöltem 1909 június 26-án Bogyán bácsbodrogmegyei községben főkakorában 1415 számú gólyagyűrűvel; élve elfogta MEYER HENRIK gazdálkodó a Mooi Gelegen pusztán, a Banagher és Chrissie tavak közelében, Tranzvál Ermelo járásában 1909 november 22-én 8100 kilométernyire déli irányban a szülőföldjétől. A két hely földrajzi kordinátái:

Bogyán $45^{\circ} 25'$ é. sz. $36^{\circ} 45'$ k. h. (Ferro).
Mooi Gelegen kb. $26^{\circ} 30'$ d. sz. 48° k. h.

Az eset igen széleskörű érdeklődést keltett, s így igen sok helyről jelentették be.

Decz. 1-ről keltezett levelében DODD B. H. az East London Daily Dispatch kiadója küldte meg az említett lap egy újságszervényét, melyben PEARCE E. ERNŐ jelenti be a jelölt gólya elfogatását. Az értesítés szerint a gólya nov. 22-én érkezett meg a pusztára teljesen kimerült állapotban; igen szelid volt s ezért azt hitték róla, hogy nagyon öreg példány.

Decz. 13-ról kelt levelében HAAGNER ALVIN jelentette be az esetet.

Decz. 30-án kelt levelében HOWARD ESME budapesti angol főkonzul küldte meg ENGELENBURG N. a „De Volkstem“ kiadójának levelét és újságszervényét, melyben bejelenti az esetet és fölvilágosítást kér.

Ugyanezt az újságszervényt küldte meg GEYSO K. Ermelóból 1910 április 3-ról kelt

gestellt werden. Bisher ist dies der erste Fall seines Vorkommens in Deutsch-Südwest-Afrika und der westlichste Punkt in Südafrika.

Die geographischen Koordinaten von Okonjati sind: $21^{\circ} 10'$ s. Br. $34^{\circ} 5'$ ö. L. (Ferro).

Von den im Jahre 1909 gezeichneten 1209 Storchjungen erhielten wir bisher über 12 Exemplare Nachricht, was einem Prozent entspricht; mit Hinsicht auf den hohen Prozentsatz der zweijährigen Störche vom Jahrgange 1908 erwarten wir die heurigen Resultate mit grösstem Interesse, ob das zweite Jahr auch bei diesem Jahrgange einen so hohen Prozentsatz aufweisen wird. Die eingegangenen Berichte sind folgende:

1. Gezeichnet als Nestjunges von mir am 26. Juni 1909 in Bogyán (Kom. Bács-Bodrog) mit Storchring Nr. 1415; lebend gefangen am 22. Nov. 1909 von dem Farmer HEINRICH MEYER auf seiner Farm Mooi Gelegen bei den Seen Banagher und Chrissie im Bezirke Ermelo von Transvaal, 8100 Kilometer südlich von Bogyán. Die geographischen Koordinaten der beiden Orte sind:

Bogyán $45^{\circ} 25'$ n. Br. $36^{\circ} 45'$ ö. L. (Ferro).
Mooi Gelegen ca. $26^{\circ} 30'$ s. Br. 48° — ö. L. (Ferro).

Der Fall erregte das Interesse weitester Kreise und wurde deshalb von vielen Seiten Naehricht eingesendet.

B. H. DODD, Editor der „East London Daily Dispatch“ übersandte vom 1. Dezember 1909 einen Zeitungsausschnitt des erwähnten Blattes, in welchem E. ERNST PEARCE von der Erbeutung des gezeichneten Storches Kunde gibt. Laut dem Berichte erschien der Storch am 22. Nov. auf der Farm in ganz erschöpftem Zustande; derselbe war sehr zahm und man glaubte, dass es ein sehr altes Exemplar sei.

In einem vom 13. Dezember datierten Schreiben benachrichtigte uns ALWIN HAAGNER über den Fall.

In einem vom 30. Dezember 1909 datierten Schreiben übermittelt uns ESME HOWARD englischer Generalkonsul von Budapest behufs Aufklärung einen von N. ENGELENBURG, Editor des Blattes „De Volkstem“, eingesandten Zeitungsausschnitt, in welchem der Fall erwähnt wird.

Derselbe Zeitungsausschnitt wurde auch von K. GEYSO aus Ermelo am 3. April 1910

levelében, a melyben a következőképpen egészíti ki az eddigi adatokat.

Néhány nappal azután, hogy MEYER levette a gyűrűt a lábáról a kafferek újból megfogták a golyát és fölfalták. A mi vidékünkön ezernyi ezer golya tanyázik, márczius 21-én láttam az első elvonuló csapatokat, de ma is vannak még egyesek, a melyek azonban aligha maradnak itt még egy héten át.

Végül febr. 28-ról kelt levelében J. DE VRIES hollandi hírlapíró is hirt adott az esetről a „De Volkstem“ közleménye nyomán.

2. Jelöltem fiókkorában 1909 június 26-án ugyancsak Bogyán községben 1432 számú golyagyűrűvel; kézrekerült 1909 november 28-án Glencoe Junctionban, Natalban, Dél-afrikában (28° 20' d. sz. 48° k. h. Ferro), 8300 kilométernyi távolságban. Az esetet MATTHEWS E. GYÖRGY a következő levélben jelentette be:

„Nov. 28-án erős jégeső volt, melynek néhány itt tanyázó golya majdnem áldozatul esett; az egyiket meg is tudtam fogni s lábán gyűrűt találtam a következő fölirattal; „Ornith. Központ Budapest Hungaria 1432. Azért írom e sorokat, mert föltételezem, hogy érdeklődnek a dolog iránt. A gyűrű nálam van.“

3. Jelölte 1909 június 27-én fiókkorában Dunaörsön DR. DARÁNYI IGNÁCZ volt m. kir. földmiv. Miniszter birtokán, Kisgadócz pusztán CSEÖRGÉY TITUS az 1594 számú golyagyűrűvel. Holtan találta 1909 december 23-án W. DE VOS DE WET, — a ki a gyűrűt is beküldte — a hollandi egyház papja Rabenthal pusztán Boshof mellett, Oranje államban, Dél-afrikában, 8700 kilométernyi távolságban.

Az állomások földrajzi koordinátái:

Dunaörs 47° 46' é. sz. 35° 46' k. h. (Ferro).

Boshof 28° 30' d. sz. 42° 50' k. h. (Ferro).

W. DE VOS DE WET a következőképpen írja le az esetet: „Mikor apósom Boshof mel-

ingesendet mit einem Begleitschreiben, in welchem die bisherigen Daten in folgender Weise ergänzt werden. „Die Kaffern haben den Storch, einige Tage nachdem ihm MEYER den Ring abgenommen hatte, gefangen und verzehrt. Hier in unserer Gegend sind Tausende und Abertausende von Störchen; am 25. März habe ich zuerst bemerkt, dass Scharen von hier fortzogen, sehr vereinzelt sieht man aber heute noch einige; ich denke, sie werden in weniger als einer Woche alle von hier fort sein.“

Schliesslich gab uns auf Grund des Berichtes des Blattes „De Volkstem“ auch der holländische Journalist J. DE VRIES Kunde über den Fall.

2. Gezeichnet als Nestjunges von mir am 26. Juni 1909 ebenfalls in Bogyán mit Storchring Nr. 1432; aufgefunden am 28. Nov. 1909 in Glencoe Junction, Natal, Südafrika, (28° 20' s. Br. 48° ö. L. v. Ferro), in 8300 Kilometer Entfernung. Der Fall wurde von E. GEORGE MATTHEWS in folgendem Schreiben gemeldet:

„Am 28. Nov. hatten wir starken Hagel, welchem einige sich hier aufhaltende Störche fast zum Opfer fielen; einen von diesen konnte ich einfangen und fand an seinem Beine einen Ring mit der Aufschrift: Ornith. Központ Budapest Hungaria 1432. Ich benachrichtige Sie in der Hoffnung, dass Sie der Fall interessiert. Der Ring ist bei mir.“

3. Gezeichnet als Nestjunges am 27. Juni 1909 von TITUS CSÖRGÉY in Dunaörs auf der Puszta Kisgadócz des gewesenen k. ung. Ackerbauministers DR. IGNÁZ V. DARÁNYI, mit Storchring Nr. 1594 Tot aufgefunden am 23. Dezember 1909 von dem Priester der holländischen Kirche W. DE VOS DE WET — der auch den Ring einsandte — auf der Farm Rabenthal bei Boshof im Oranje-Staat in Südafrika, in 8700 Kilometer Entfernung.

Die geographischen Koordinaten der Stationen betragen:

Dunaörs 47° 46' n. Br. 35° 46' ö. L. (Ferro).

Boshof 28° 30' s. Br. 42° 50' ö. L. (Ferro).

W. DE VOS DE WET gibt von dem Falle folgenden Bericht:

„Als ich bei meinem Schwiegervater auf dessen Farm Rabenthal bei Boshof zu Besuch

lett fekvő Rabenthal nevű farmján látogatóban voltam egy holt gólyát találtam. Itt ezt a madarat bántani nem szabad, mert súlyos büntetés van rá kiróva. A madár vagy öregség következtében vagy valami előttem ismeretlen betegségben pusztult el. Itt nagyon sokra becsülik ezeket a madarakat tömeges sáskairtásaik miatt, a miért nagy sáskamadár a nevük" stb.

Ezenkívül a lapokba is került a hír, így többek között a „De Volkstem“-be, melynek egy-egy idevonatkozó szelvényét HOWARD ESME budapesti angol főkonzul és DR. GRIMM-É wiesbadeni tanárné küldötték be a kir. M. O. K.-nak.

A bloomfonteini „De Vriend des Volkes“ 1910 jan. 18-iki számában is részletesen van megírva az eset.

Ezekenkívül DRÉGE J. L. port-elizabethi gyógyszerész — a ki a rossitteni madárvárának is küldött már idevonatkozó adatokat — küldte az „Orange River Harald“ 1910 jan. 18. és az „Orange River Advertiser“ jan. 19-iki számában megjelent közleményeket, s az ezek kapcsán ismertette a kir. M. O. K. madárjelölési kísérleteit a port-elizabethi „The Eastern Province Harald“ 1910 márczius 24-iki számában.

4. Jelöltem 1909 június 21-én fiókakorában Titel, bácsbodrogmegyei községben a Duna-Tisza torkolatánál 1679 számú gólyagyűrűvel; elevenen elfogta 1910 április havában MUSZA BEN JUSZUF DARABI Ma'lula szíriai helységben Damaskus mellett 1900 kilométernyire délkeleti irányban. A két állomás földrajzi koordinátái:

Titel $45^{\circ} 12'$ é. sz. 38° — k. h.

Ma'lula $33^{\circ} 51'$ é. sz. $54^{\circ} 15'$ k. h.

Az esetről szóló értesítést DR. GOLDZIHNER IGNÁZ egyetemi tanár úrnak köszönjük, a ki erről a következő érdekes levelet írja a kir. M. O. K.-nak: „A Beirutban megjelenő „Al-Masrik“ czimű arab nyelvű tudományos folyóirat júliusi számában engem aposztrofálnak: adnék fölvilágosítást a budapesti ornithologiai központot illető egy eseményről. Egy MUSZA BEN JUSZUF DARABI nevű úri ember, ki Szíria Ma'lula nevű helységre körül gazdálkodik, azt

war, fand ich dort einen toten Storch. Hier darf dieser Vogel nicht verfolgt werden, indem dafür eine grosse Strafe ausgesetzt ist. Der Vogel erlag daher dem Alter oder aber einer mir unbekanntem Krankheit. Hier werden diese Vögel sehr hoch geschätzt wegen der massenhaften Vertilgung der Heuschrecken, weshalb man sie auch Heuschreckenvögel nennt usw.“

Der Fall wurde auch in den Zeitungen erwähnt, so auch in der „De Volkstem“, deren Ausschnitte uns durch Vermittelung des englischen Generalkonsuls in Budapest, ESME HOWARD und von Frau Prof. GRIMM aus Wiesbaden eingesendet wurden.

In der vom 18. Jänner 1910 datierten Nummer des in Bloomfontein erscheinenden „De Vriend des Volkes“ befindet sich ebenfalls eine ausführliche Beschreibung.

Ausserdem übersandte uns Herr Apotheker J. L. DRÉGE aus Port Elisabeth, der auch der Vogelwarte Rossitten schon diesbezügliche Daten übermittelte, die Berichte, welche in der Nummer vom 18. Jänner 1910 des „Orange River Herald“ und in der Nummer vom 19. Jänner 1910 des „Orange River Advertiser“ erschienen, und gab in der Nummer vom 24. März 1910 des „The Eastern Province Herald“ Blattes in Port Elisabeth eine Darstellung des Vogelzugversuches der königl. U. O. C.

Gezeichnet als Nestjunges von mir am 21. Juni 1909 in Titel (Kom. Bács-Bodrogh) an der Donau-Tisza-Mündung gelegen, mit Storchring Nr. 1676; lebendig gefangen im April 1910 von MUSZA BEN JUSZUF DARABI in Ma'lula bei Damaskus in Syrien, 1900 Kilometer südöstlich. Die geographischen Koordinaten sind folgende:

Titel $45^{\circ} 12'$ n. Br. 38° ö. L. (Ferro).

Ma'lula $33^{\circ} 51'$ n. Br. $54^{\circ} 15'$ ö. L. (Ferro).

Die Nachricht über diesen Fall verdanken wir Herrn Professor DR. IGNAZ GOLDZIHNER, der darüber der königl. U. O. C. folgenden interessanten Brief übersendete:

„In der Julinummer der in Beirut in arabischer Sprache erscheinenden wissenschaftlichen Zeitschrift „Al Masrik“ werde ich aufgerufen bezüglich einer Sache des ornithologischen Institutes zu Budapest Aufklärung zu geben. Ein Herr, namens MUSZA

ujságolta, hogy mialatt szőllejében dolgozott (azt mondja, hogy mult áprilisban), mellette több *daru* szállt le, közöttük egy nagyon vén és züllött kinézésű, melyet MUSZA uram elfogott. Ennek a madárnak a lábára egy fehér fémből készült gyűrű volt illesztve, rajta egy latin írású fölirat, melyet BASILIUS abbé többek jelenlétében elolvasott. A fölirat szövege:

Ornith. Kozpont
Budapest. Hongria
1676.

Ebből már most MUSZA uram és BASILIUS tisztelendő úr a *daru* vénségét következtetik, a fölírást úgy magyarázván, hogy az Ornith. Központ 1676-ban tette a gyűrűt a madár lábára. Az ujság szerkesztője tamáskodik e feltevésben és már most tőlem kérdi, mi van a dologban.“

Természetesen azonnal megirtuk a szükséges adatokat világszerte híres tudósunknak, a ki azután az „Al Masrik“-ban kielégítette a libanóni emberek kíváncsiságát és helyreigazította tévedésüket, nevezetesen azt, hogy a kérdéses *daru* tulajdonképpen *gólya*.

5. Jelölte 1909 június havában fiókakorában Bellye baranyamegyei községben SCHUCH VIKTOR főhercegi urad. tiszttartó úr 1990 számú gólyagyűrűvel. Holtan találták 1910 nyarán a bellyei rétbén. Az értesítést NÉHER BÉLA főhercegi urad. adjunktus úrnak köszönjük.

Ez az első hitelesen megállapított eset, hogy az egyéves gólya visszatért a szülőföldre. A közelebbi részletek sajnos, hiányzanak, úgy hogy nem látható tisztán a visszatérés célja: fészkelni akart-e vagy pedig a szülői fészket akart-e birtokba venni; eddigi tudásunk szerint az utóbbi eset inkább valószínű.

6. Jelöltem 1909 július 3-án fiókakorában Tiszakeszi borsodmegyei községben 2002 számú gólyagyűrűvel; holtan találta HANSMEYER L. C. Utrecht (Tranzvál, Délafrika) közelében 1910

BEN JUSSUF DARABI, welcher in dem syrischen Dorfe Ma'lula wirtschaftet, brachte die Kunde, dass zur Zeit der Weingartenarbeiten (es war im vergangenen April) mehrere *Kraniche* sich unweit von ihm niederliessen, unter welchen sich ein sehr alt und übel zugerichtet erscheinendes Exemplar befand, welches von MUSZA gefangen genommen wurde. Dieser Vogel trug an einem Beine einen Ring aus weissem Metall, darauf eine Inschrift mit lateinischen Lettern, welche der Abbé BASILIUS in der Anwesenheit mehrerer Leute entzifferte. Die Inschrift lautet folgendermassen:

Ornith. Kozpont
Budapest. Hongria
1676.

Hieraus folgern nun Herr MUSZA und Abbé BASILIUS auf das Alter des *Kranichs*, indem sie der Aufschrift die Bedeutung geben, dass der Ring von der Ornith. Zentrale im Jahre 1676 angelegt wurde. Der Redakteur der Zeitschrift bezweifelt diese Annahme und fragt nun bei mir an, wie sich die Sache eigentlich verhält“.

Natürlich übermittelten wir unserem weltberühmten Gelehrten sofort die notwendigen Daten, der dann im „Al Masrik“ die Neugierde der libanonischen Leute befriedigte und ihre Irrtümer berichtigte, namentlich, dass der angebliche Kranich eigentlich ein Storch ist, 5. Gezeichnet als Nestjunges im Juni 1909 von dem erzherzoglichen Verwalter Herrn VIKTOR SCHUCH in Bellye (Kom. Baranya) mit Storchring Nr. 1909. Tot aufgefunden im Sommer 1910 auf den Wiesen bei Bellye. Die Nachricht verdanken wir dem erzherzogl. Adjunkten, Herrn ADALBERT NÉHER.

Es ist dies der erste verbürgte Fall, dass ein Storch im ersten Lebensjahre in seinen Geburtsort zurückgekehrt ist. Die näheren Details fehlen leider, so dass man über den Zweck der Rückkehr nicht klar sehen kann, ob dieselbe behufs Nistens erfolgte oder aber behufs Besitznahme des elterlichen Horstes, was laut den bisherigen Erfahrungen das Wahrscheinlichste sein dürfte.

6. Gezeichnet als Nestjunges von mir am 3. Juli 1909 in Tiszakeszi (Kom. Borsod) mit Storchring Nr. 2002; tot aufgefunden von L. C. HANSMEYER in der Nähe von Utrecht

febr. 28-án, 8400 kilométernyire déli irányban.

A két hely földrajzi koordinátái:

Tiszakeszi 47° 45' é. sz. 38° 40' k. h. (Ferro).

Ütrecht 27° 45' d. sz. 48° — k. h. (Ferro).

Az értesítést a „De Volkstem“ pretoriai napilap kiadójának köszönjük, ki megküldte a lap 1910 március 8-iki számában megjelent hír ujságszelvényét. Közelebbi részleteket nem tudunk meg.

7. Jelöltem 1909 július 5-én fiókakorában Rakamaz szabolcs megyei községben 2054 számú gólyagyűrűvel; elejtette 1909 december 14 körül egy bennszülött a Mohokare folyó mellett Morija közelében a Basutoföldön Délafrikában 8750 kilométernyire déli irányban.

Az értesítést IFJ. MILES CAPSTICH úrnak köszönjük, a ki meg akarta küldeni a gyűrűt is, de a bennszülött nem adta azt oda.

8. Jelöltem 1909 július 8-án fiókakorában Deregyő zempléni megyei községben 2199 számú gólyagyűrűvel; holtan találta 1910 július havában FOX GILBERT úr, Glencairnban Natal polelai kerületében, Délafrikában. Az értesítést MACKENZIE úr (kitől az első dél-afrikai adatot kaptuk) közvetítésével MÜNDE E. úrnak a durbani cs. és k. osztrák-magyar konzulnak köszönjük, a ki egyúttal a gyűrűt is beküldte. A közelebbi adatokat levelének következő részlete szolgáltatja: „Ez a lemez egy holtan talált gólyáról való, melyet MACKENZIE úr szomszédja FOX GILBERT úr lelt július havában Glencairn mellett Natal polelai kerületében. Nehány gólya, valószínűleg betegeskedő, elgyengült példányok, április haváig nem vonult el a többiekkel együtt, s ez a jelölt példány valószínűleg a hidegnek esett áldozatául. Július hava Natalban tudvalevőleg téli hónap s ilyenkor Natal magasabban fekvő kerületeiben, mint a milyen a polelai is, gyakran igen érzékeny lehet a hideg.“

Ez az eset igen érdekes analogiát nyújt ahhoz az elég gyakran előforduló esethez, hogy a mi téli vendégeink szintén itt maradnak és nem vonulnak el fészkelési területeikre. Látható, hogy ilyenkor nem szükséges mind-

(Transvaal, Südafrika) am 28. Feber 1910, in 8400 Kilometer südlicher Entfernung. Die Koordinaten der Stationen sind:

Tiszakeszi 47° 45' n. Br. 38° 40' ö. L. (Ferro).

Utrecht 27° 45' s. Br. 48° — ö. L. (Ferro).

Die Nachricht verdanken wir dem Editor der in Pretoria erscheinenden Zeitung „De Volkstem“, der uns den Zeitungsausschnitt vom 8. März 1910 übermittelte. Nähere Details wurden nicht bekannt.

7. Gezeichnet als Nestjunges von mir am 5. Juli 1909 in Rakamaz (Kom. Szabolcs) mit Storchring Nr. 2054; erlegt am 14. Dez. 1909 von einem Eingeborenen neben dem Mohokare-Flusse bei Morija im Basutoland, Südafrika, in 8750 Kilometer südlicher Entfernung. Die Nachricht verdanken wir Herrn MILES CAPSTICK JUN., der uns auch den Ring übersenden wollte, doch konnte er denselben von dem Eingeborenen nicht bekommen.

8. Gezeichnet als Nestjunges von mir am 8. Juli 1909 in Deregyő (Kom. Zemplén) mit Storchring Nr. 2199; tot aufgefunden im Juli 1910 von Herrn GILBERT FOX in Glencairn, Natal, Distrikt Polela, Südafrika. Die Nachricht verdanken wir durch Vermittelung des Herr MACKENZIE (welcher uns über unseren ersten südafrikanischen Storch benachrichtigte), Herrn E. MÜNDE, k. u. k. öst.-ung. Konsul in Durban, der uns auch zugleich den Ring einsandte. Die näheren Daten sind im folgenden Teile seines Schreibens enthalten:

„Diese Platte wurde von einem tot aufgefundenen Storch abgenommen, welchen der Nachbar des Herrn MACKENZIE, Herr GILBERT FOX, Glencairn, Polela (Natal) im Juli fand. Er fügt noch hinzu, einige Störche, vermutlich Schwächlinge, sind im letzten April nicht mit den anderen Störchen abgezogen, und derjenige, von dem die Platte stammt, ist vermutlich der Kälte erlegen. Juli ist ja bekanntlich Winter in Natal und die Kälte in den höher gelegenen Distrikten, wie Polela, kann dann oft recht empfindlich sein.“

Dieser Fall ergibt eine sehr interessante Analogie zu jenem ziemlich häufigen Vorkommnisse, dass auch unsere Wintergäste bei uns bleiben und nicht in ihre Brutgebiete zurückziehen. Wie ersichtlich, soll man dabei

járt áttelepülésre gondolni, a mennyiben ezek is javarészt elgyengült vagy más okok következtében betegeskedő példányok lehetnek.

9. Jelöltem fiókakorában 1909 július 13-án Réty háromszékmegyei községben 2298 számú gólyagyűrűvel; ez volt az utolsó gólyafióka, melyet 1909 évi körutamon jelöltem. Véletlenül lelőtte egy farmer 1909 december 18-a körül Senekalban (Oranje állam, Délafrika) 8500 kilométernyire déli irányban. A két hely földrajzi koordinátái:

Réty 45° 50' é. sz. 43° 40' k. h. (Ferro).

Senekal 28° 20' d. sz. 45° 10' k. h. (Ferro).

Az értesítést STAHL P. úrnak köszönjük; a közelebbi adatok levelének következő részletében található: „Bizonyára érdekelné fogja, hogy néhány nappal ezelőtt ezen a vidéken egy farmer lelőtt egy madarat; a nekem átadott lábról azt hiszem, hogy gólya. A lábán van egy aluminium gyűrű, melyen „Ornith. Központ Budapest Hungaria“ és 2298 folyószám volt belevésve. Meg kell jegyeznem még azt is, hogy tiszta véletlen volt, hogy az illető farmer elejtette ezt a gólyát, mert egy tuzokra célzott, de a gólyát találta, a mi bizony kissé ferde világításba helyezi azt a köz tudományos tényt, hogy a búrok kitünő lövők.“

Ezenkívül még M. V. D. MERME és LOUNSBURY P. CHAS., a délafrikai sáskaírtó bizottság közlönyének szerkesztője értesítettek az esetről.

Az 1910. évi jelölésekből eddigéle csak a következő adatot kaptuk.

A 3204 számú gólyagyűrűvel 1910 június 20-án Bácsdoroszlón tőlem megjelölt fiókat elevenen elfogták 1910 aug. 14-én Szilbács bácsbodrogmegyei községben 30 kilométernyire délkeleti irányban. A madár később elhullott. Bejelentő HORVÁTH GYÖRGY.

A három évi jelölések eddigi tanúsága szerint a magyarországi fehér gólyák jelenlegi téli szállása immár teljesen megállapítottnak

nicht sogleich an eine Ausbreitung des Brutgebietes denken, indem dieselben zum grössten Teile ebenfalls Schwächlinge oder an irgend welchen Krankheiten leidende Exemplare sein können.

9. Gezeichnet als Nestjunges von mir am 13. Juli 1909 in Réty (Kom. Háromszék) mit Storchring Nr. 2298; es war dies das letzte Storchchenjunge, welches ich während meiner Markierungskampagne im Jahre 1909 zeichnete. Der Vogel wurde am 18. Dezember 1909 in Senekal (Oranje-Staat, Südafrika) von einem Farmer zufällig erlegt. Entfernung 8500 Kilometer in südlicher Richtung. Die geographischen Koordinaten der beiden Stationen sind:

Réty 45° 50' n. Br. 43° 40' ö. L. (Ferro).

Senekal 28° 20' s. Br. 45° 10' ö. L. (Ferro).

Die Nachricht verdanken wir Herrn P. STAHL, die näheren Details gibt folgender Teil seines Schreibens: „Es wird Sie interessieren, zu hören, dass vor einigen Tagen in der hiesigen Nachbarschaft von einem Farmer ein Vogel geschossen wurde — ich glaube es ist ein Storch, dem Beine nach zu urteilen, das er mir gab. An dem Beine ist ein Aluminiumband, auf das „Ornith. Központ Budapest Hungaria“ und die Nummer 2298 eingraviert ist. Auch muss ich bemerken, dass es ein reiner Zufall war, dass der betreffende Farmer den Vogel schoss, er zielte nämlich auf eine Trappe und traf den Storch, was allerdings die bekannte Treffsicherheit der Buren in ein schiefes Licht stellt.“

Ausserdem wurden wir noch von Herrn M. V. D. MERME und von Herrn CHAS. P. LOUNSBURY dem Redakteur des Berichtes des südafrikanischen Heuschrecken-Bekämpfungskomitees benachrichtigt.

Von den im Jahre 1910 durchgeführten Markierungen erhielten wir bisher nur folgende Nachricht:

Der am 20. Juni 1910 in Bácsdoroszló von mir mit Storchring Nr. 3204 gezeichnete Jungstorch wurde am 14. August 1910 in Szilbács (Kom. Bács-B.) 30 Kilometer südöstlich lebendig gefangen. Der Vogel ging in der Gefangenschaft ein. Die Kunde erhalten von GEORG HORVÁTH.

Laut den bisherigen Resultaten der seit drei Jahren durchgeführten Storchmarkierungen kann das gegenwärtige Winterquartier der

vehető, mert a téli szálláson talált tizenegy példány egytől-egyig Délafrikából származik. A mióta egyre-másra kézrekerülnek a magyar és német megjelölt gólyák Délafrikában, azóta az ottani ornithologusok is fokozott figyelemmel kísérik a téli szállásban való elterjedését és életmódját. Igy HAAGNER ALWIN¹ mozgalmat indított, hogy a gólya érkezését és távozását nemcsak Délafrikában, hanem Angol Keletafrikában és Ugandában is megfigyeljék. Ezekről a vidékekről eddigelé nem került megjelölt gólya, pedig valószínű, hogy itt átvonulnak vagy részben már telelnek is. A délafrikai elterjedésről 1910 tavaszán HAAGNER (i. h.) a következőket írja: „Habár a Kapföld keleti és nyugati részéről ismerték már, ily messze délen való előfordulása mégis ritka. Tranzvál legtöbb kerületében azonban közönséges novembertől márcziusig. Január és február hónapokban a fehér gólya széltében elepte Délafrikát. Mindenütt láttam kisebb csapatokat a vonal mentén Pretoriától Zuurfonteinig és márczius 3—6. között Heidelbergben, Standertonban és Volksruustban. Az utóbbi területen egészen ellepte a mezőket. Kettesével, hármasával, sőt tucatzával láttam az egész vonal mentén Volksruusttól majdnem Majubáig. Sáska nem volt látható, tán éppen kelőben voltak. MR. FRANK PYM jan. 25-ről azt jelenti Kingwilliamstownból, hogy 50—100 darabból álló csapatokat észlelt, melyek február 20-án északkeleti irányban távoztak el. Sáska nem volt itt, de rengetek sok tücsök s ez magyarázza meg e madarak három heti tartózkodását a kerületben. Az utolsó gólyát márczius 30-án láttam.“

Még sokkal részletesebb adatokat nyújt a délafrikai sáskaírtó bizottság jelentése² azon a réven, hogy Délafrikában telelő gólyáink valószínűleg megbecsülhetetlen szolgálatokat tel-

¹ Some Remarks on the Migration of the White Stork. The Journal of the South-African Ornith. Union VI. p. 17, etc.

² Fourth Annual Report of the Committee of Control of the South African Locust Bureau. Editor CHAS. P. LOUNSBURY. Cape Town. 1910.

in Ungarn wohnhaften *weissen Störche* als vollkommen sicher bestimmt betrachtet werden, indem die im Winterquartiere aufgefundenen 11 Exemplare sämtlich aus Südafrika stammen. Seitdem die in Ungarn und Deutschland markierten Störche in raschem Nacheinander in Südafrika aufgefunden wurden, wandte sich auch die Aufmerksamkeit der dortigen Ornithologen in erhöhtem Masse dem Studium der Lebensweise und der Verbreitungsverhältnisse des Storches im Winterquartiere zu. So wurde von ALWIN HAAGNER¹ eine Bewegung ins Leben gerufen, welche die Beobachtung der Ankunfts- und Abzugszeiten des Storches in Uganda und British-Ostafrika bezweckt. Aus diesen Gegenden wurden bisher keine gezeichneten Störche gemeldet, obgleich es wahrscheinlich ist, dass sie hier durchziehen oder auch teilweise schon überwintern. Über die Verbreitung des Storches in Südafrika im Frühjahr 1910 schreibt HAAGNER (l. c.) folgendes: „Obwohl dieser Vogel in den östlichen und westlichen Teilen der Kapkolonie bekannt war, ist sein Vorkommen so weit im Süden dennoch selten; in den meisten Distrikten Transvaals jedoch ist er vom November bis Feber gemein. In den Monaten Jänner und Feber überzog der Storch ganz Südafrika. Überall sah ich kleinere Flüge der Bahnlinie entlang von Pretoria bis Zuurfontein und zwischen dem 3. und 6. März bei Heidelberg, Standerton und Volksruust. In letzterer Gegend waren die Felder förmlich mit Störchen bedeckt. Zu Zweien, Dreien sowie zu Dutzenden sah ich dieselben überall der Bahnlinie entlang von Volksruust bis beinahe Majuba. Heuschrecken waren nicht zu sehen, sie schlüpfen vielleicht gerade aus. MR. FRANK PYM berichtet aus Kingwilliamstown, dass er Flüge von 50—100 Stück beobachtete, welche am 20. Feber in nördlicher Richtung wegzogen. Heuschrecken waren nicht vorhanden, aber Unmassen von Gryllen und gibt dieser Umstand eine Erklärung dafür, dass sich die Störche hier drei Wochen lang aufhielten. Den letzten Storch beobachtete ich am 30. März.“

Noch eingehendere Daten gibt der Bericht des südafrikanischen Heuschrecken-Bekämp-

¹ Some Remarks on the Migration of the White Stork. The Journ. of the South African Ornith. Union. Vol. VI. p. 17 etc.

jesítenek tömeges sáskapusztításokkal. A beküldött jelentések szerint az 1909—1910 évben rengeteg gólya volt a sáskától fertőzött területeken. Minthogy azonban most kevesebb volt a sáska, azért gyakran megváltoztatták tartózkodási helyüket, tehát feltünőbbek is voltak, mintha egy helyen maradtak volna. Érdekes, hogy a Basutoföldön a Caledon folyó mellett még május 16-án is találtak sok gólyát, a melyekről azt hiszi a tudósító, hogy táplálék hiányában elgyengült, elvonulásra képtelen példányok voltak.

A legnagyobb gólyatömegeket jelzik Kapföldről, melynek egész területén óriási csapatokban jártak, úgy hogy egyes esetekben 20.000-nél többre becsülték azok számát. Nagy csapatokat jelentettek még a következő tartományok: Tranzvál, Oranje, Déli-Rhodézia, Betsuanaföld és Szvaziföld. A gólyák sáskairtó működését e kötet más helyén ismertetem, itt csak azt akarom megjegyezni, hogy a dél-afrikai sáskairtások nélkül aligha értünk volna el oly gyors és teljes eredményeket, továbbá, hogy a jelölések ideje — miként most utólag megállapítható — igen alkalomszerűen volt megválogatva, mert a fennforgó viszonyok miatt a legnagyobb figyelem terelődött a gólyára s így tudomásra jutottak az adatok, a melyek máskor elkallódhattak volna. Hasonlóképpen igen jónak bizonyult a tömeges jelölés, mely nélkül aligha érthetünk volna el számottevő eredményt, mert hiszen a Dél-afrikában megkerült példányok legtöbbjét *holtan találták vagy elgyengülés következtében elevenen fogták el*. Jelentékeny sáskapusztításai következtében ugyanis most már védelem alatt áll a gólya Dél-afrikában, s így legfeljebb csak a bennszülöttek lövik. Ebből is látható annak a vádnak és aggodalomnak az alaptalansága, hogy a madárjelölés azok nagyobbmértű pusztítását vonná maga után. Azelőtt Dél-afrikában szabad volt a gólyát lelőni, most

fungs-Komitees¹, als Folge jener fast unschätzbaren Dienste, welche unsere Störche durch das massenhafte Vertilgen der Heuschrecken leisten. Laut den eingegangenen Meldungen wurden die infizierten Gebiete in der Saison 1909/1910 von Unmassen von Störchen besucht. Indem diesmal weniger Heuschrecken vorhanden waren, wechselten sie öfter ihren Aufenthaltsort, so dass sie dadurch auffällender wurden, als wenn sie an einer Stelle geblieben wären. Interessant ist, dass man im Basutoland am Caledon-Flusse noch am 16. Mai mehrere Störche antraf, von welchen der Berichterstatter glaubt, dass es durch Nahrungsmangel abgeschwächte und deshalb zum Wegziehen unfähige Exemplare waren.

Die grössten Storchmassen werden aus der Kapkolonie gemeldet, deren ganzes Gebiet von ungeheuren Schwärmen besucht wurde, so dass in einem Falle ihre Zahl auf über 2000 geschätzt wurde. Grosse Flüge wurden noch aus folgenden Staaten gemeldet: Oranje, Transvaal, Süd-Rhodesia, Betschuanland und Suasiland. Die Heuschreckenvertilgung der Störche wird an einer anderen Stelle dieses Aquila-Bandes erwähnt, hier soll nur so viel bemerkt werden, dass wir ohne die Heuschrecken-Bekämpfungs-Arbeiten in Südafrika kaum so rasche und vollständige Resultate erreicht hätten, weiters, dass — wie es sich nachträglich erweist — der Zeitpunkt der Markierungen ausnehmend gut gewählt war, indem unter den obwaltenden Verhältnissen die grösste Aufmerksamkeit auf den Storch gelenkt wurde, weshalb die Daten, welche bei andere Gelegenheit vielleicht verloren gegangen wären, diesmal zur Kenntnis gebracht wurden. Ebenso erwies sich auch das massenhafte Markieren als sehr zweckmässig, indem wir ohne dieses kaum wesentliche Resultate erhalten hätten können, indem der grösste Teil der in Südafrika nachgewiesenen Störche *tot aufgefunden oder aber infolge Ermattung lebendig gefangen wurde*. Der Storch steht nämlich infolge seiner bedeutenden Heuschreckenvertilgungen in ganz Südafrika unter staatlichem Schutze, so dass derselbe höchstens nur von den Eingeborenen geschossen wird. Auch hieraus ist ersichtlich, wie unbe-

¹ Fourth Annual Report of the Committee of Control of the South African Locust Bureau. Editor CHAS. P. LOUNSBURY. Cape Town 1910.

pedig a sáskajárások óta a jelölések daczára is törvényhozásilag védelemben részesül.

Az átvonulási területek ismerete csak igen lassan tud előrehaladni. A Palesztina és Délafrika között követett útvonalrészről még semmit se tudunk, de éppen oly keveset haladt a Palesztináig vezető útról szóló ismeretünk. Az egyetlen idevonatkozó adat, a Ma'lulában, Szíriában kézrekerült gólya megerősíti azt az eddigi tudásunkat, hogy a gólya nem kel át a Földközi Tengeren, hanem annak keleti partja mentén vonul a téli szállásból vissza a fészkelő területre. Itt említem meg, hogy az átvonulásra nézve érdekes adatot közölt MACKENZIE H. RÓBERT a „*The Ibis*“ 1909 évi folyamának 566. lapján. A Sinai félszigeten Abu Zenima mellett 1910 április 19-én délután közelítőleg 30.000 gólya vonult el észak-északkeleti irányban — Afrikából jövet átkelve a Vörös Tengeren.

Ugyanezt az átkelést figyelte meg annak idején KAISER A. (Beiträge zur Ornithologie von Ägypten Ornith. 1890. p. 534.) El Tor mellett, de az őszi vonulás alkalmával.

A téli szállásból visszatért egy- és két éves gólyáknak a fészkelési területen miként való eloszlásáról ezúttal kaptuk az első adatokat. Az egy éves gólyafiókák közül egyet holtan találtak a szülőföldjén, a két évesek közül pedig szintén holtan találtak egy példányt szülőföldjétől 220 kilométernyire északra. Oly csekély ez az anyag, hogy következtetések levonására teljesen elégtelen. Valóban csodálatos dolog azonban, hogy a közel 3000 darab jelölt gólyáról oly kevés akad a fészkelési területen. A merre csak jártam — nagyobárá azokon a vidékeken, a hol a múlt évben is jelöltem — mindenütt kérdezősködtem jelölt példányok után, magam is figyelemmel kísértem a szemem elé került gólyákat, különösen a fészkelőket, melyeket legtöbbször egész közelről tudtam megfigyelni, de jelöltrekről nem tudtam pozitív értesüléseket sze-

gründet jene Anklage und Besorgnis ist, dass der Vogelzugsversuch eine grössere Vernichtung der Vogelwelt zur Folge habe. Früher war es in Südafrika gestattet den Storch zu erlegen, jetzt aber, seit der Heuschreckenplage erfreut er sich trotz des Vogelzugsversuches des Schutzes der Gesetzgebung.

Die Kenntnis der Durchzugsgebiete schreitet jedoch nur äusserst langsam vor. Von den Reisewegen, welche von Palästina bis Südafrika befolgt werden, ist uns noch nichts bekannt, ebenso wenig ist unsere Kenntnis über den bis Palästina befolgten Weg fortgeschritten. Das einzige hierher gehörige Datum, der in Mallula in Syrien aufgefundene Storch bekräftigt unser bisheriges Wissen, wonach der Storch nicht über das Mitteländische Meer hinwegzieht, sondern dessen Ostküste entlang aus den Winterquartieren in die Brutgebiete zieht. Hier möchte ich anführen, dass bezüglich des Durchzuges interessante Daten von H. ROBERT MACKENZIE im Jahrgange 1910 von „*The Ibis*“ pag. 566 enthalten sind. In der Nähe von Abu Zenima auf der Sinai-Halbinsel wurden am 19. April 1910 nachmittags zirka 30.000 Störche beobachtet, welche von Afrika kommend in nord-nordöstlicher Richtung das Rote Meer überflogen.

Dasselbe Überfliegen wurde seinerzeit auch von A. KAISER bei El Tor beobachtet, jedoch während des Herbstzuges (Beiträge zur Ornithologie von Ägypten. Ornith. 1890 p. 534).

Bezüglich der Verteilung der aus dem Winterquartiere zurückgekehrten ein- und zweijährigen Störche auf dem Brutgebiete erhielten wir heuer die ersten Daten. Von den einjährigen Jungstörchen wurde einer im Geburtsorte tot aufgefunden, von den zweijährigen wurde ebenfalls ein totes Exemplar 220 Kilometer nördlich von seiner Heimat angetroffen. Dieses Materiale ist noch so gering, dass es zu Schlussfolgerungen ungenügend ist. Man muss sich wirklich wundern darüber, dass von den 3000 markierten Jungstörchen so wenig auf den Brutgebiete aufgefunden werden. Überall, wo ich herumkam — grösstenteils dieselben Gegenden, wo ich auch im vorigen Jahre markierte — stellte ich Nachforschungen über gezeichnete Exemplare an, beobachtete auch selbst die mir vor Augen kommenden Störche, besonders die Brutstörche,

rezni. A gólyajelölések révén még fennmarad az a nagy kérdés, hová lesznek a téli szállásból visszatért fiókák?

Majdnem szakasztottan ugyanazokat a viszonyokat találjuk a *dankasirály* vonulására nézve. Megállapítottnak vehetjük a téli szállást, — főleg Olaszország partvidéke és belvizei — de igen keveset tudunk az átvonulási területekről, valamint a téli szállásból visszatérő egy-, illetőleg kétéves fiókák sorsáról. Itt is fennmarad az a nagy kérdés hová lesznek?

Az 1908 évben megjelölt, tehát most már kétéves dankasirályok közül egyetlen egy példány se került kézre. A múlt évben említettek kivül az 1909 évi jelölések közül, a melyek valamennyien június 4-én a velencei tavon fiókakorukban kapták a gyűrűt, még a következőkről kaptunk hírt.

1. Jelölte CSÖRGEY TITUS 62 számú sirálygyűrűvel; esteli lesen csapatból lövetett 1910 aug. 24-én Künszentmiklóson, 44 kilométernyire délkeletre a szülőteleptől. Bejelentő BAKY MIKLÓS. Ez az első adat, melyet a jelölést követő esztendőben és a fészkelési területről kaptunk. Sajnos azonban nem tulajdoníthatunk neki nagyobb jelentőséget, mert csak annyit tudunk a szóbanforgó dankasirályról, hogy a velencei tavon született; de hogy azután hol volt, hol költött stb., arra nem ad választ a künszentmiklósi előfordulás.

2. Jelöltem 1019 számú sirálygyűrűvel; eljettette 1910 febr. 17-én Fiume mellett a Canale di Maltempoban ENDRE ALAJOS, a ki egyúttal a gyűrűt is beküldte hozzánk s az esetet a *Zoologiai Lapok* XII. évf. 71. lapján is közölte.

3. Jelöltem 1037 számú sirálygyűrűvel; eljettette MICHELE D'ALESSIO 1909 december 6-án Castelvoturna mellett, a Volturno folyó torkolatánál, Olaszországban. D'ALESSIO úr a gyűrűs lábat is beküldte hozzánk.

welche ich am Horste gewöhnlich aus nächster Nähe betrachten konnte, doch liessen sich nirgends positive Daten über gezeichnete Exemplare einholen. Eine grosse Frage der Storchmarkierung bleibt noch immer offen, wohin begeben sich die aus den Winterquartieren zurückgekehrten Jungstörche?

Fast genau dieselben Verhältnisse sind beim Zuge der *Lachmöwen* zu finden. Das Winterquartier kann schon als bekannt gelten — dasselbe wird hauptsächlich durch das Küstengebiet und die Binnengewässer Italiens gebildet — um so weniger ist jedoch über die Durchzugsgebiete, sowie über die Aufenthaltsorte der aus den Winterquartieren zurückgekehrten ein- und zweijährigen Jungen bekannt. Auch hier bleibt die Frage offen, wohin begeben sich diese?

Von den im Jahre 1908 gezeichneten Lachmöwen wurde kein einziges Exemplar aufgefunden. Ausser den schon im vorigen Jahre erwähnten wurden vom Jahrgange 1909 — sämtlich am 4. Juni im See von Velence als Nestjunge gezeichnet — noch folgende Nachrichten eingesendet:

1. Gezeichnet von TITUS CSÖRGEY mit Möwenring Nr. 62; aus einem Fluge erlegt auf dem Abendstande am 24. August 1910 in Künszentmiklós, 44 Kilometer südöstlich vom Geburtsorte. Eingesendet von NIKOLAUS V. BAKY. Es ist dies das erste Datum, welches wir aus dem Jahre, welches dem Markierungsjahre folgt, und aus dem Brutgebiete erhalten. Leider hat dasselbe keine grössere Bedeutung, indem man nur soviel weiss, dass die betreffende Möwe im See von Velence geboren wurde, wo sie sich aber später aufhielt, namentlich wo sie nistete, darüber besagt das Vorkommen in Künszentmiklós nichts.

2. Gezeichnet von mir mit Möwenring Nr. 1019; erlegt am 17. Feber 1910 bei Fiume im Canale di Maltempo von ALOIS ENDRE, der uns auch den Ring einsandte und den Fall im XII. Jahrgange p. 71 der *Zoologiai Lapok* veröffentlichte.

3. Gezeichnet von mir mit Möwenring Nr. 1037; erlegt von MICHELE D'ALESSIO am 6. Dezember 1909 bei Castelvoturno an der Mündung des Volturnoflusses in Italien. Herr D'ALESSIO liess uns auch den beringten Fuss zugehen.

4. Jelöltem 1068 számú sirálygyűrűvel; elejtette EUGENIO SACCA Galatiban, Messina mellett, Szicilia szigetén 1909 december 1-én. A hirt DR. STURNIOLA GIUSEPPE közölte az *Avicula* XIV. évf. 145. szám 12. lapján; fordítását DR. BONOMI ÁGOST tanár volt szíves beküldeni.

5. Jelölte CSÖRGEY TITUS 1083 számú sirálygyűrűvel; elejtette J. CRACOLICI 1909 december 23-án Korfu mellett.

6. Jelölte CSÖRGEY TITUS 1086 számú sirálygyűrűvel; elejtette GRÓF CESARE PIOVENE Velence mellett 1909 december 27-én. A közlés az *Avicula* XIV. évf. 146. szám 28. lapján is megjelent.

7. Jelöltem 1151 számú sirálygyűrűvel; elejtette gróf EMILIO NINNI 1909 szept. 25-én Velence mellett. A hír az *Avicula* XIV. évf. 146. szám 28. lapján jelent meg. Fordítását BONOMI ÁGOST tanár úr küldte be hozzánk.

8. Jelöltem 1165 számú sirálygyűrűvel; elejtette LUI MIKSA 1909 november 27-én Cattaróban. A hirt JANDAUREK VENCZEL úrnak, a Columbia Postagalambsport-egyesület elnökének köszönjük.

9. Jelöltem 1243 számú sirálygyűrűvel; elejtette E. DURAND 1910 márczius 22-én Beaucaire-ben, Franciaország Gard megyéjében. Az esetet DURAND úr Budapest polgármesteri hivatalának jelentette, míg GALIEN MINGAUD, a nimesi természetrajzi muzeum őre és BRASIL a caeni egyetem tanára közvetlenül az intézetnek küldték meg az értesítést. Megjelent ezenkívül a „Revue Française d'Ornithologie“ II. évf. 206. lapján.

Nagyon érdekes ez az adat a dátum miatt is; ez a sirály még több mint 1000 kilométernyi távolságban van a szülőföldjétől márczius 22-én, tehát abban az időben, mikor a nálunk fészkelő sirályok már itt vannak. Nagyon valószínű dolog, hogy ez a példány aligha tért volna vissza a velencei tavi telepre, hanem tán valahol az elejtési hely közelében levő telepen keresett volna magának új és állandó otthont.

Az 1909 évi jelölésből eddig összesen 13 példányról kaptunk értesülést, a mi 3·5 százaléknak felel meg.

4. Gezeichnet von mir mit Möwenring Nr. 1068; erlegt von EUGENIO SACCA am 1. Dezember 1909 in Galati bei Messina, Sizilien. Die Nachricht wurde von Dr. GIUSEPPE STURNIOLA im XIV. Jahrgange Nr. 145 p. 12 der *Avicula* veröffentlicht; die Übersetzung wurde uns von Herrn Prof. Dr. AUGUST BONOMI eingesendet.

5. Gezeichnet von TITUS CSÖRGEY mit Möwenring Nr. 1083; erlegt am 23. Dezember 1909 von J. CRACOLICI bei Korfu.

6. Gezeichnet von TITUS CSÖRGEY mit Möwenring Nr. 1086; erlegt vom Grafen CESARE PIOVENE bei Venedig am 27. Dezember 1909. Der Bericht erschien auch im XIV. Jahrgange Nr. 146 p. 28 der *Avicula*.

7. Gezeichnet von mir mit Möwenring Nr. 1151; erlegt vom Grafen EMILIO NINNI am 25. Sept. 1909 bei Venedig. Die Nachricht erschien im XIV. Jahrgange Nr. 146, p. 28 der *Avicula*, die Übersetzung verdanken wir Herrn Prof. DR. AUGUST BONOMI.

8. Gezeichnet von mir mit Möwenring Nr. 1165; erlegt von MAX LUI am 27. Nov. 1909 in Cattaro. Die Nachricht verdanken wir Herrn WENZEL JANDAUREK, dem Präses des Briefftauben-Sportvereines Columbia.

9. Gezeichnet mit Möwenring Nr. 1243; erlegt von E. DURAND am 22. März 1910 in Beaucaire, Frankreich, Dep. Gard. Herr DURAND meldete den Fall dem Bürgermeister von Budapest, während Herr GALIEN MINGAUD, Kustos am naturwissenschaftlichen Museum von Nimes und Herr BRASIL, Professor an der Universität von Caen, das Institut benachrichtigten. Ausserdem erschien eine Mitteilung in der „Revue Française d'Ornithologie“ II. Jahrg., p. 206.

Es ist dies ein sehr interessantes Datum auch schon wegen des Zeitpunktes der Erlegung; diese Lachmöwe befindet sich am 22. März, also zur Zeit, wo die bei uns nistenden schon hier sind, noch über 1000 Kilometer weit von dem Erbrütungsorte. Es ist sehr wahrscheinlich, dass sich dieses Exemplar kaum in die Kolonie des Sees von Velence begeben hätte; dasselbe würde sich sicher in der Nähe eine ständige Heimat gesucht haben.

Von den im Jahre 1909 durchgeführten Lachmöwenmarkierungen wurden bisher insgesamt 13 Exemplare aufgefunden, was einem Prozentsatze von 3·5 entspricht.

Az 1910. évi jelölésből eddig a következőkről kaptunk hírt.

1. Jelölte fiókakorában 1910 június 15-én a velencei-tó dinnyési részén GRESCHIK JENŐ 1420 számú sirálygyűrűvel; elejtette 1910 aug. 20-án Seregélyesen, Fehér megyében, a telep tőszomszédságában MÉSZÁROS SÁNDOR.

2. Jelöltem fiókakorában 1910 június 11-én a velencei tavon 1785 számú sirálygyűrűvel; elejtette 1910 aug. elején Lakihegy telepen Csepelszigeten, báró GLAUBITZ TIVADAR.

3. Jelöltem fiókakorában ugyanott 1792 számú sirálygyűrűvel; szárnyalt állapotban elevenen elfogta FEJÉR DEMETER 1910 július 25-én Temes-sziget mellett.

Eddigélé ez az első eset, hogy velencei sirályok közül az Alduna mentén is került egy példány, csak az a kérdés, hogy tényleg a maga jószántából vetődött-e ide vagy pedig a folyó víz hozta-e magával, ezt a másutt megsebesített repülésre képtelen példányt.

4. Jelölte fiókakorában július 3-án a Hirnsen (Csehország) taván levő sirálytelepen LOOS KURT 1535 számú sirálygyűrűvel. Elejtette 1910 decz. 2-án DOL RAOUL Cagliari mellett, Szardínia szigetén.

Az idén se kaptunk adatot arra nézve, hogy a jelölt fiókák közül valamelyik vissza tért volna a telepre.

Mínthogy a dankasirály vonulási viszonyait az eddigi anyag alapján már említett közleményekben részletesen ismertetem, azért most mellőzöm ezt és áttérek a *gémekről* beérkezett adatok ismertetésére.

Az 1908. évi jelölések közül utólagosan beérkezett egy adat s ez a 7 számú gémgűrűvel jún. 28-án az Obedszka barában tőlem megjelölt *kanalásgém*, melyet 1909 október havában ejtettek el Marsala mellett Szicília szigetének nyugati partján. Az értesítést WHITAKER J. I. S. úrnak köszönjük. Ez az első esetünk, mikor egy gém nem mindjárt az első őszi vonulása vagy kóborlása alkalmával kerül kézre. Csodálatos, hogy a má:

Von den im Jahre 1910 ausgeführten Lachmöwenmarkierungen erhielten wir bisher folgende Nachrichten:

1. Gezeichnet als Nestjunges von EUGEN GRESCHIK in dem Dinnyésér Teile des Sees von Velence am 15. Juni 1910 mit Möwenring Nr. 1420; erlegt am 20. August 1910 in Seregélyes (Kom. Fejér), in der unmittelbaren Nachbarschaft der Kolonie von ALEXANDER MÉSZÁROS.

2. Gezeichnet als Nestjunges von mir in der Kolonie des Sees von Velence am 11. Juni 1910 mit Möwenring Nr. 1785; erlegt Anfang August 1910 von BARON THEODOR GLAUBITZ, in Lakihegytelep auf der Donauinsel Csepel.

3. Gezeichnet als Nestjunges von mir ebendasselbst mit Möwenring Nr. 1792; in geflügeltem Zustande lebendig gefangen am 25. Juli 1910 bei Temessziget von DOMINIK FEJÉR.

Bisher ist dies der erste Fall, dass von den im See von Velence gezeichneten Lachmöwen ein Exemplar auch an der unteren Donau aufgefunden wurde; es ist jedoch fraglich, ob sich dieselbe auch wirklich aus freiem Antriebe hierher begab, oder ob nicht der Fluss dieses anderswo geflügelte, daher nicht flugfähige Exemplar mit sich hierher brachte.

4. Gezeichnet als Nestjunges am 3. Juli in der Lachmöwenkolonie bei Hirnsen (Böhmen) von KURT LOOS mit Möwenring Nr. 1535; erlegt am 2. Dezember 1910 von RAOUL DOL in Cagliari auf der Insel Sardinien.

Auch heuer erhielten wir keine Kunde darüber, dass von den gezeichneten irgend ein Exemplar in die Geburtskolonie zurückgekehrt wäre.

Indem ich die Zugsverhältnisse der Lachmöwe auf Grund des bisherigen Materiales in meiner erwähnten Publikation ausführlich behandelte, übergehe ich diesmal dieselben, um die über die *Reiher* eingegangenen Daten anzuführen.

Nachträglich erhielten wir ein Datum vom Jahrgange 1908; dasselbe bezieht sich auf einen *Löffelreiher*, welcher von mir am 28. Juni in der Obedszka Bara mit Reiherring Nr. 7 als Nestjunges gezeichnet und im Oktober 1909 bei Marsala an der Westküste Siziliens erlegt wurde. Die Nachricht verdanken wir Herrn J. I. S. WHITAKER. Es ist dies der erste Fall, dass ein Reiher nicht gleich während des ersten Herbstzuges oder Striches

tekintélyes számban elejtett gyűrűs gémek közül még nem akadt olyan, a melyet a tavaszi vonulás alkalmával vagy pedig fészkelőhelyén találtak volna.

Az 1909 évi jelölésből két példány akadt olyan, a melyet a második esztendőben ejtettek el. Az egyik a 463 számú gémgyűrűvel fiókakorában június 15-én a kisbalatoni gémtelepen tölem megjelölt *bakesó*; elejtette 1910 július 5-én esti határon báró INKEY PÁL Csicsó somogymegyei községben, a teleptől alig 50 kilométernyire déli irányban, úgy hogy nem is egészen valószínűtlen az a föltevés, hogy ez a példány visszatért a szülőföldre. Bizonyítéknak természetesen nem vehető addig, a míg pozitív adatok révén nem kapunk közvetlen bizonyítékokat arról, hogy a gémekek a szülőtelepre térnek vissza. A második eset egy *szürke gémre* vonatkozik, melyet június 15-én a kisbalatoni gémtelepen fiókakorában jelöltem meg 472 számú gémgyűrűvel, a melyet 1910 nov. 18-án Ferneitzben Grác mellett ejtett el SCHREI ANTAL. Ez az adatunk is nagyon keveset mond, mert ezúttal se ismeretes az út kiindulási pontja. Csak az a körülmény érdekes, hogy már kétszer találtak meg az őszi vonulás alkalmával Stájerországban a szürke gémet.

Az 1909 évi jelölésből utólagosan is kaptunk még egy adatot, s ez a június 15-én, a kisbalatoni gémtelepen 484 számú gémgyűrűvel megjelölt *Ardea alba*, melyet CORCHUS ZOLTÁN 1909 október vége táján ejtett el Esztergom mellett fekvő tógazdaságában.

A gémjelölések egy másik feltűnő eredménye az, hogy míg az egyik telepen a megjelölt példányok igen magas százalékaról kaptunk hírt, addig más telepeken szinte teljesen eredménytelen a jelölés. Az 1908 évi obedszka barai jelölés mérlege a következő: Jelöltetett 80 példány, kézrekerült 5, a mi 6·3 százaléknak felel meg; az 1909 évi kisbalatoni jelölés mérlege: jelöltetett 108 példány, kézrekerült 10, százalék 9·3. Evvel

aufgefunden wurde. Es ist wahrlich zu wundern, dass bisher von den in ziemlich bedeutender Anzahl gezeichneten Reihern noch kein einziges Exemplar auf dem Frühjahrszuge oder auf dem Brutplatze angetroffen wurde.

Von den im Jahre 1909 ausgeführten Markierungen wurden zwei solche Fälle bekannt, wo die Träger der Ringe im zweiten Lebensjahre erlegt wurden. Im ersten Falle war es ein am 15. Juni in der Reiherkolonie am Kisbalaton von mir als Nestjunges mit Reiherring Nr. 463 gezeichneter *Nachtreiher*, welcher am 5. Juli 1910 während des Abendstandes von BARON PAUL v. INKEY in Csicsó (Kom. Somogy) kaum 50 Kilometer südlich von der Geburtskolonie erlegt wurde, so dass die Annahme nicht ganz unwahrscheinlich ist, dass sich dieses Exemplar in der Heimat ansiedelte. Als Beweis kann dieser Fall natürlich nicht gelten, solange uns positive Daten keine unmittelbaren Belege dafür ergeben, dass die Reiher in die Geburtskolonie zurückkehren. Im zweiten Falle war es ein *Fischreiher*, welcher am 15. Juni in der Kolonie am Kisbalaton als Nestjunges von mir mit Reiherring Nr. 472 gezeichnet wurde. Derselbe wurde am 18. November 1910 in Ferneitz bei Graz von ANTON SCHREI erlegt. Dieses Datum besagt uns ebenfalls sehr wenig, indem auch in diesem Falle der Ausgangspunkt des Reisezuges unbekannt ist. Interessant ist nur der Umstand, dass nun schon der zweite gezeichnete Fischreiher im Herbste in der Steiermark angetroffen wurde.

Von den Markierungen im Jahre 1909 erhielten wir noch nachträglich die Nachricht über die am Ende Oktober 1909 von ZOLTÁN CORCHUS in seiner Teichwirtschaft bei Esztergom erfolgte Erlegung von *Ardea alba*, welcher am 15. Juni 1909 als Nestjunges in der Kolonie des Kisbalaton von mir mit Reiherring Nr. 484 gezeichnet wurde.

Eine andere auffallende Eigentümlichkeit der Reihermarkierungen wird durch den Umstand gebildet, dass bei manchen Kolonien der Prozentsatz der aufgefundenen Exemplare ein sehr hoher ist, während sich in anderen Kolonien das Markieren als gänzlich resultatlos erwies.

Die Bilanz der im Jahre 1908 in der Obedszka Bara ausgeführten Markierungen ist folgende: Gezeichnet wurden 80 Exemplare,

szemben a bellyei uradalomban és a lukácsfalvi Fehér-tavon 1909-ben megjelölt 96 darab gémfióka közül eddigelé egyetlenegy példány se került kézre. Különösen feltűnő ez a körülmény a bellyei uradalmi gémtelenpél, a hol a halászat érdekében lövetik a gémekeket s daczára annak, hogy rengeteg a lelőtt gémekek száma s hogy éppen a fiatal, tapasztalatlan példányok kerülnek leginkább puska-végre, a mult évi jelölés tökéletesen eredménytelen maradt. Arra kell gondolni, hogy valami elemi csapás vagy egyéb hatások következtében elpusztult a teljes költés, úgy hogy hirmondó se maradt a jelölt példányokból. Ezekre a körülményekre való tekintetből annak a ténynek se szabad túlságos fontosságot tulajdonítani, hogy a jelölt példányok körül egyet se találtak meg a szülőföldjén. A visszatérés fontos kérdésére nézve ezt nem szabad még közvetlen bizonyítéknak minősíteni.

Az 1910 évi jelölések eddig a következő eredményeket szolgáltatták:

1. *Bakesó*. Fiókakorában jelölte július 3-án a kamaristyei gémtelenpén MOLNÁR GYULA 355 számú réczegyűrűvel; elejtette VALKAI ILLÉS Kopácson 1910 szept. 9-én a telep tőzsomszedságában.

2. *Vörösgém*. Júliusban fiókakorában jelölte SCHUCH VIKTOR a bellyei gémtelenpén 610 számú gémgűrűvel; elejtette 1910 szeptember 4-én Kopácson, a telep tőzsomszedságában FISCHER SÁNDOR.

3. *Vörösgém*. Fióka, jelölte SCHUCH VIKTOR ugyanott, elejtette 1910 okt. 21-én BRIUGLIO CARMELO Scaletta-Zancleában, Szicilia szigetén Messina közelében, kb. 900 kilométernyire délnyugati irányban. Az érdekes hirt a „Giornale di Sicilia“ okt. 23-i szám közölte. Az újságselfvényt megküldte a palermói cs. és kir. osztrák-magyar konzulátus, a „Touring Club Italiano“ taorminai szakosztálya, vala-

wieder aufgefunden 5 Exemplare, Prozentsatz 6,3; die Bilanz der Markierungen im Kisbalaton 1909: gezeichnet wurden 108, wieder aufgefunden 11 Exemplare, Prozentsatz 10. Dem gegenüber wurde von den im Frühjahr 1909 in der Kolonie des Fehértó bei Lukácsfalva und in der Kolonie der Herrschaft Bellye gezeichneten 96 Reiherjungen bisher noch kein einziges Exemplar wieder aufgefunden. Besonders auffallend ist dieser Umstand in der Reiherkolonie der Herrschaft Bellye, wo die Reiher im Interesse der Fischerei abgeschossen werden; trotzdem jedoch bedeutende Mengen von Reihern eingeliefert werden und trotzdem gerade die jungen unerfahrenen Exemplare den grössten Prozentsatz der erlegten ergeben, blieb der vorjährige Markierungsversuch total resultatlos. Man ist gezwungen daran zu denken, dass infolge elementarer oder anderer Wirkungen die ganze Brut zugrunde ging, so dass auch nicht ein einziges gezeichnetes Exemplar am Leben blieb. Mit Hinsicht auf diese Verhältnisse darf man auch der Tatsache keine grössere Wichtigkeit beimessen, dass von den gezeichneten Exemplaren bisher kein einziges in der Geburtskolonie angetroffen wurde. Bezüglich der wichtigen Frage über die Rückkehr in die Heimat, darf dieses Resultat noch nicht als unmittelbarer Beweis betrachtet werden.

Die Markierungen vom Jahre 1910 ergaben bisher folgende Resultate:

1. *Nachtreiher*; gezeichnet als Nestjunges am 3. Juli in der Kolonie Kamaristye von JULIUS MOLNÁR mit Entenring Nr. 355; erlegt in der Nachbarschaft der Kolonie von ELIAS VALKAI am 9. Sept. 1910 in Kopács.

2. *Purpurreiher*; gezeichnet als Nestjunges im Juli in der Reiherkolonie der Herrschaft Bellye von VIKTOR SCHUCH mit Reiherring Nr. 610; erlegt am 4. September 1910 von ALEXANDER FISCHER in Kopács, in der unmittelbaren Nachbarschaft der Kolonie.

3. *Purpurreiher*; Nestjunges; ebendasselbst gezeichnet von VIKTOR SCHUCH; erlegt am 21. Oktober 1910 von BRIUGLIO CARMELO in Scaletta Zanclea bei Messina auf der Insel Sizilien, ca. 900 Kilometer südwestlich.

Die interessante Nachricht brachte das „Giornale di Sicilia“ vom 23. Oktober. Den Zeitungsausschnitt übersandte uns das k. u. k.

mint *Giacomo la Forte*, a ki a nevezett lap okt. 24—25-iki számában fölvilágosító cikket is írt a kir. M. O. K. gyűrűs madarairól.

4. *Vörösgém*. Fiókakorában jelöltem június 24-én a bellyei uradalom sarokerdei gémtelepén 667 számú gémgyűrűvel; elejtették 1910 szeptember 20-án egy gesztenyésben Ripacandida területén Délolaszországban, Basilicata tartomány melfi-i járásában, közel 600 kilométernyire a teleptől délnyugati irányban. Bejelentette LUIGI MININNI, a ki egyúttal a gyűrűt is beküldte.

5. *Vörösgém*. Jelöltem fiókakorában ugyanott a 726. számú gémgyűrűvel; elejtette 1910 szeptember 18-án BUDA ANTONINO Pantano Grande helységben, Délolaszország Reggio di Calabria tartományában, kb. 900 kilométernyire délnyugati irányban a teleptől. Az elejtő kérésünkre 20 lira fejében beküldte a lábat a gyűrűvel, miután az első jelentésben *golyának* minősítette a madarat, mely adatnak, minthogy ellene szolt az eddigi tapasztalatoknak, nem voltunk hajlandók hitelt adni.

6. *Vörösgém*. Jelöltem fiókakorában ugyanott 737 számú gémgyűrűvel; elejtette 1910 szept. 18-án HODINA MÁRTON Kisdárda baranyamegyei községben a telep közelebbi környékén.

A felsorolt adatok egyöntetűen Olaszországot jelölik meg — nem tudjuk még biztosan — átvonulási területnek avagy téli szállásnak. Hiányzanak még a közbenső és a várható végállomások. Annyi kétségtelennek látszik, hogy a *vörösgém* vonulása egészen másként történik, mint a többi gémfajé; sokkal egyszerűbb s így alkalmasabb a tanulmányozásra. Természetes, hogy ilyen körülmények között nagyon kívánatos a több éven át s esetleg egyéb telepeken való jelölés, a mi a lehetőség szerint meg is fog történni.

A míg az eddig tárgyalt fajoknál a jelölések az átvonulási területek vagy téli szállások megismerését eredményezték, addig a most tárgyalásra kerülő *füsti fecskénél* főleg a fészkelési terület megszállásában nyilvánvaló törvényszerűségeket, nevezetesen a fészkekhez való visszatérést tárja fel a kísérlet. Az

österreichisch-ungarische Konsulat in Palermo, die Sektion des „Touring Club Italiano“ in Taormina, sowie GIACOMO LA FORTE, der in der Nummer vom 24—25. Oktober des genannten Blattes eine Skizze der Markierungsarbeiten der königl. U. O. C. gab.

4. *Purpurreiher*; gezeichnet als Nestjunges von mir am 24. Juni in der Reiherkolonie Sarokerdó der Herrschaft Bellye mit Reihering Nr. 667; erlegt am 20. September 1910 in einem Kastanienwalde bei Ripacandida, Provinz Basilicata, Bezirk Melfi, ca. 600 Kilometer südwestlich von der Kolonie. Bericht von LUIGI MININNI, der uns auch den Ring zusandte.

5. *Purpurreiher*; als Nestjunges gezeichnet von mir ebendasselbst mit Reiherring Nr. 726; erlegt am 18. Sept. 1910 von BUDA ANTONINO in Pantano Grande, Provinz Reggio di Calabria, Süditalien, ca. 900 Kilometer südwestlich von der Kolonie. Der Schütze lieferte auf unsere Bitte und gegen 20 Lira Vergütung den beringten Fuss ein, nachdem er in seinem ersten Berichte den Vogel für einen *Storch* hielt, was wir ihm nicht glauben wollten, da es unseren bisherigen Erfahrungen widersprach.

6. *Purpurreiher*; gezeichnet von mir als Nestjunges ebendasselbst mit Reiherring Nr. 737; erlegt am 18. September 1910 von MARTIN HODINA in Kisdárda, in der näheren Umgebung der Kolonie.

Die angeführten Daten bezeichnen einstimmig Italien — es ist noch ungewiss — ob als Durchzugsgebiet oder Winterquartier. Es fehlen noch die Zwischen- und zu erhoffenden Endstationen. Soviel scheint jedoch sicher zu sein, dass der Zug des *Purpurreiher*s ganz anders von statten geht, als bei den übrigen Reiherarten; derselbe ist viel einfacher und kann daher erfolgreicher untersucht werden. Natürlich ist unter solchen Umständen das mehrere Jahre hindurch und womöglich auch in anderen Kolonien durchgeführte Markieren höchst erwünscht und soll dies nach Möglichkeit auch geschehen.

Während die Markierungen bei den bisher behandelten Arten die Kenntnis der Durchzugsgebiete oder Winterquartiere resultierten, ergab das Experiment bei der nun zu behandelnden *Rauchschnalbe* hauptsächlich jene Gesetzmässigkeiten, welche in der Besiedelung des Brutgebietes obwalten, namentlich die

idevágó, kiváló szakértelemmel vezetett vizsgálat javarészt SZEÖTS BÉLA-nak, intézetünk levelező tagjának köszönjük.

Eredményei eddig a következők:

Az 1909 június 22-én Tavarnán (Zemplén m.) 2406 számú fecskegyűrűvel megjelölt *öreg füsti fecskét* 1910 május 5-én ugyanabban a tehénistállóban találta fészkelve, a hol mint fészkelő megjelöltetett.

Az 1909 június 22-én ugyanott 2448 számú fecskegyűrűvel megjelölt *öreg füsti fecskét* ugyancsak mint fészkelőt megtalálta 1910 május 8-án.

Az 1909 június 23-án ugyanott 2407 számú fecskegyűrűvel megjelölt *füsti fecske fiókát* megtalálta ugyancsak Tavarnán 1910 május 9-én.

Az 1909 június 23-án ugyanott 2403 számú fecskegyűrűvel megjelölt *füsti fecske fiókát* — előbbinek testvérét — 1910 július 9-én *fészkelve* találta ugyancsak Tavarnán.

Ugyancsak az egyéves füsti fecske visszaterése és a szülőföldön való fészkelése bizonyult be Szerepen (Bihar megye); a RÁCZ BÉLA-tól 1909 június 27-én 1463. számú fecskegyűrűvel megjelölt *füsti fecske fiókát* 1910 június 22-én *fészkelve* találták ugyancsak Szerepen. A fészkek kb. 250 méternyire van attól, a melyben született.

A füsti fecskére vonatkozólag SZEÖTS BÉLA ezeken kívül még a párok összetartozására nézve állapított meg egy igen érdekes adatot. Szó szerint idézem jelentésének erre vonatkozó részét. „A párok összetartozását az idén nem sikerült megállapítanom, hanem egy tény az ellenkezőjét látszik bizonyítani. Ugyanis nekem feltűnt, hogy a füsti fecskék a második költés előtt éppen olyan harcziások, veszekedők, mint a tavaszi párzásnál, ezért elhatároztam, hogy néhány májusban megjelölt párt éjjel összefogdosok, hogy fentí feltevésemre világosságot nyerjek. Július 25-én éjjel volt az ellenőrző összefogás, mely alkalommal megfogtam egy biztos párt, a ♀ tojásán ült, a ♂ a fészkek szélén; a ♀ száma 3551, a ♂-é

Aquila XVII.

Tatsache, dass die alten Brutstätten besiedelt werden. Die hierher gehörigen, mit grosser Sachkenntnis geführten Untersuchungen verdanken wir zum grössten Teile dem korrespondierenden Mitglieder unseres Institutes, BÉLA v. SZEÖTS.

Seine Resultate sind folgende:

Die am 22. Juni 1909 in Tavarna (Kom. Zemplén) mit Schwalbenring Nr. 2406 gezeichnete *alte Rauchschnalbe* wurde am 5. Mai 1910 in demselben Kuhstalle brütend vorgefunden, in welchem dieselbe im Vorjahre als Brutvogel gezeichnet wurde.

Die am 22. Juni 1909 ebendasselbst mit Schwalbenring Nr. 2448 gezeichnete *alte Rauchschnalbe* wurde ebenfalls wieder als Brutvogel an demselben Orte aufgefunden am 8. Mai 1910.

Das am 23. Juni 1909 ebendasselbst mit Schwalbenring Nr. 2407 gezeichnete *Rauchschnalben-Junge* wurde am 10. Mai 1910 wieder in Tavarna angetroffen.

Das am 23. Juni 1909 ebendasselbst mit Schwalbenring Nr. 2403 gezeichnete *Rauchschnalben-Junge* — Geschwister des vorigen — wurde am 9. Juli 1910 in Tavarna *brütend* angetroffen.

Ebenso konnte auch in Szerep (Kom. Bihar) nicht nur die Rückkehr, sondern auch das Nisten der einjährigen Rauchschnalben nachgewiesen werden; das am 27. Juni 1909 mit Schwalbenring Nr. 1463 gezeichnete *Rauchschnalben-Junge* wurde am 22. Juni 1910 in Szerep als *Brutvogel* angetroffen. Das Nest befand sich zirka 250 Meter von dem Geburtsneste entfernt.

Für die *Rauchschnalbe* wurde von BÉLA v. SZEÖTS ausserdem noch bezüglich des Zusammenhaltens der Paare ein sehr interessanter Fall festgestellt. Sein hierher gehöriger Bericht lautet im Originalwortlaute folgendermassen: „Das Zusammenhalten der Paare konnte ich heuer nicht feststellen, doch scheint eine Tatsache gerade das Gegenteil zu beweisen. Es fiel mir nämlich auf, dass die Rauchschnalben vor der zweiten Brut gerade so zänkisch und streitsüchtig sind wie bei der Frühlingspaarung, weshalb ich mich entschloss, einige im Mai gezeichnete Paare während der Nacht einzufangen, um über meine obige Vermutung Aufschlüsse zu erhalten. In der Nacht vom 25. Juli geschah

3562. Utána néztem följegyzéseimben s azt találtam, hogy ez év május 5-én, a mikor a fenti gyűrűket a fecskékre tettem, a 3551 számú fecskének a párja a 3550 számú gyűrűt kapta, a 3562 gyűrűvel jelzett fecske pedig magános volt. Az esetből az a gyanum, hogy a füsti fecskék már a második költéskor elhagyják hitvestársukat. Később összefogdos-tam még öreg fecskéket, abban a reményben, hogy az 3550 számút más párral megtalálom, a mi koronája lett volna a kísérletnek, de fájdalom eredményt nem értem el. Lehetséges az is, hogy a 3550 számú öreg fecske elpusztult, így az özvegyen maradt ♀ fecske más férjet keresett.“

A fiókák visszatérésének fontos kérdésére vonatkozólag még egy adatot hozott SZEÖTS BÉLA kísérletezése; ugyanis a Tavarnán 1909 június 29-én 2033 számú fecskegyűrűvel megjelölt *molnárfecske* fiókat 1910 szept. 7-én találta meg ugyancsak Tavarnán. A csapatba verődött és elvonult fecskék közül ez az egy példány visszamaradt. Valószínűleg beteg példány volt, mert a majorbeli gyerekek még elevenen fogták meg, később azután elpusztult.

Az öreg madaraknak a régi fészkekre való visszatérését a *sarlós fecskére* nézve is sikerült egy esetben bizonyítani. A kísérlet schmidhoffeni TSCHUSI VIKTOR lovag végezte. Halleini villájának padlás ablakában fészkelő sarlós fecske pár közül 1909-ben 2590 számú fecskegyűrűvel megjelölte a nöstényt, melyet 1910 június 18-án ugyancsak itt *fészkelve* talált.

Ezekkel az adatokkal szemben valóban csodálatos azonban, hogy fecskefajaink téli szállásairól és átvonulási területeiről még mindig nem kaptunk egyetlenegy adatot sem, daczára annak, hogy a kísérlet már három esztendő óta folyik s immár több mint 2000 példány jelöltetett. Szinte azt a gondolatot ébreszthetné

das kontrollierende Einfangen, bei welcher Gelegenheit ich ein sicheres Paar erhielt — das ♀ sass auf Eiern, das ♂ am Nestrande; das ♀ trug den Ring Nr. 3551, das ♂ den Nr. 3562. In meinen Aufzeichnungen nachsehend fand ich, dass am 5. Mai 1910 als ich obige Vögel beringte, das Paar der mit Ring Nr. 3551 gezeichneten Rauchschnalbe den Ring Nr. 3550 erhielt, während die mit Ring Nr. 3562 gezeichnete Rauchschnalbe kein Paar besass. Auf Grund dieses Falles hege ich den Verdacht, dass die Rauchschnalben schon bei der zweiten Brut das Paar wechseln. Später fing ich noch mehrere alte Rauchschnalben ein in der Hoffnung das mit Ring Nr. 3550 gezeichnete Exemplar als Paar eines anderen Vogels anzutreffen, was dem Versuche die Krone aufgesetzt hätte, doch konnte ich leider keinen Erfolg erreichen. Möglicherweise ging auch die mit Ring Nr. 3550 gezeichnete alte Rauchschnalbe zugrunde weshalb sich dann das verwitwete ♀ ein anderes Paar suchte.“

Bezüglich der wichtigen Frage über die Rückkehr der Jungen zur Geburtsstätte erbrachten die Versuche von BÉLA v. SZEÖTS noch einen Beweis; das am 29. Juni 1909 in Tavarna mit Schwalbenring Nr. 2033 gezeichnete *Mehlschnalben-Junge* wurde am 7. September 1910 wieder in Tavarna aufgefunden. Nach den gewöhnlichen Versammlungen zogen die Schnalben ab, nur dieses Exemplar blieb zurück. Wahrscheinlich war es ein krankes Exemplar, indem es von den Kindern des Meierhofes lebendig eingefangen wurde; später ging es ein.

Die Rückkehr der alten Vögel an das alte Nest konnte in einem Falle auch für den *Turmsegler* nachgewiesen werden. Der Versuch wurde von Ritter VIKTOR v. TSCHUSI zu SCHMIDHOFFEN ausgeführt. Von dem Turmseglerpaare, welches im Dachbodenfenster seiner Villa in Hallein nistet, wurde im Jahre 1909 das Weibchen mit Schwalbenring Nr. 2590 gezeichnet und am 18. Juni 1910 ebendasselbst wieder als *Brutvogel* angetroffen.

Diesen Daten gegenüber ist es wirklich wunderbar, dass wir bezüglich der Durchzugsgebiete und Winterquartiere unserer Schnalbenarten auch noch nicht ein einziges Datum erhalten konnten, trotzdem der Versuch schon seit drei Jahren geführt wird und bisher

ez a jelenség, hogy valami más módon kellene végezni a kísérletet, ha ott nem volnának az angolok által ugyanezzel a módszerrel elért eredmények. Így továbbra is folytatni kell a kísérletet abban a reményben, hogy a véletlen révén idővel majd ezen a téren is célzt érünk.

A téli szállásból visszatért fiókák letelepedéséről is csak az idén kaptuk az első adatokat és pedig egyszerre négyet is; kettőről biztos, hogy a szülőföldre nemcsak visszatértek, hanem hogy ott fészkeltek is. A fiókákról az eddigi tapasztalatok alapján az volt a felfogás, hogy azok a téli szállásban csatlakoznak az özvegységre jutott öregekhez és azok vezetik őket az új otthonba, t. i. az öreg madártól már eddigelé is elfoglalt költési helyre. Ennek értelmében a fiókák legnagyobb része tehát nem a szülőföldre térne vissza. Az ennek következtében előálló folytonos keverődéssel válnék azután lehetségessé az a feltűnő dolog, hogy a vonuló madarak többnyire igen nagy elterjedésük daczára is csak minimális számú szubspezciest és variációt alkotnak.

Idevágó közvetlen bizonyítékunk erre nézve eddig csak egy volt, az a *dankasirály*, melyet THIENEMANN a rossitteni telepen jelölt meg fiókorában s melyet később egy livlandi sirálytelepen mint fészkelőt találtak meg. Közvetlen ellenbizonyíték eddig nem volt, míg most egyszerre négy eset szól a mellett, hogy a fiókák úgy látszik nem is éppen csekély részben mégis csak a szülőföldre térnek vissza.

Természetesen egyik irányban sem szabad általánosítani, s így ebből a négy esetből se szabad arra következtetni, hogy valamennyi életben maradt fióka visszatér a szülőföldre, mert viszont vannak tapasztalatok, a melyek szerint a fiókák közül egyetlenegy se tért vissza. Nagyon érdekes erre vonatkozólag SZEÖTS BÉLA kísérlete Tavarnán. Az 1909. évben az uradalmi parkban 28 *tövisszúró gébics*

schon über 2000 Exemplare gezeichnet wurden. Diese Erscheinung könnte fast dem Gedanken Raum geben, dass man den Versuch auf andere Art durchführen sollte, wenn man in England nicht schon Resultate mit dieser Methode erreicht hätte. Diese sprechen jedoch für eine Fortsetzung der Versuche in der Hoffnung, dass uns der Zufall mit der Zeit doch einige diesbezügliche Resultate in die Hand spielen wird.

Über die Ansiedelung der aus dem Winterquartiere zurückgekehrten jungen Vögel erhielten wir ebenfalls erst heuer die ersten Nachrichten und zwar gleich auf einmal über vier Exemplare; von zweien wissen wir bestimmt, dass sie nicht nur in die Geburtsgegend zurückkehrten, sondern dort auch brüteten. Bezüglich der jungen Vögel war auf Grund der bisherigen Erfahrungen die Annahme wahrscheinlich, dass sie sich im Winterquartier den verwitweten alten Vögeln beigesellen, von welchen sie dann in das neue Heim, das ist an die Brutstelle des alten Vogels geführt werden. Es würde daher laut dieser Annahme der grösste Teil der Jungen nicht zum Geburtsorte zurückkehren. Durch die hieraus folgende fortwährende Vermischung könnte dann die auffallende Erscheinung erklärt werden dass die Zugvögel trotz ihres gewöhnlich sehr grossen Verbreitungsgebietes Subspezien und geographische Varietäten nur in minimaler Anzahl bilden. Einen direkten hierher gehörigen Beweis lieferte bisher nur diejenige *Lachmöwe*, welche von THIENEMANN in dem Rossittener Möwenbruche als Nestjunges gezeichnet und später in einer Möwenkolonie Livlands brütend aufgefunden wurde. Direkte Gegenbeweise waren bisher nicht vorhanden, bis jetzt wo auf einmal vier Fälle dafür sprechen, dass die Jungen wie es scheint, in gar nicht so geringer Anzahl, doch in die Heimat zurückkehren.

Natürlich darf weder in der einen, noch in der anderen Richtung generalisiert werden und so darf man auch aus diesen vier Fällen nicht sofort den Schluss ziehen, dass die sämtlichen am Leben gebliebenen jungen Vögel in die Heimat zurückkehren, indem auch solche Erfahrungen gemacht wurden, das die von denselben auch nicht ein einziges Exemplar zurückkehrte. Sehr interessant ist diesbezüglich der Versuch von BÉLA v. SZEÖTS in

fiókat jelölt meg egyenesen azzal a célzattal, hogy a visszatérők között majd megtalálja a jelölt példányokat. Az uradalom ugyanis az apró madarak érdekében lődíjat tűzött ki a tövisszűrő gébicsekre s így remélhető volt, hogy a beszolgáltatót lábak között majd előkerülnek a gyűrűzöttek is. 1910-ben május 9-étől, a mikor az első példány megérkezett, június 12-ig, a mikor már majdnem az utolsó szálíg kilőtték a gébicseket, összesen 121 darabot ejtettek el s ezek közül egyetlenegy jelölt példány se akadt — vagyis a *fiókák* közül *egyetlenegy se tért vissza a szülőföldre*.

A két kísérleti tény elbírálásánál azonban nem szabad megfeledkezni arról, hogy a fecsek-fajok elvonulása egész másként történik, mint a *tövisszűrő gébicseké*; azok az elvonulás előtt összegyülekeznek és együttesen távoznak, holott a gébicseknél az öregek többnyire egykét hónappal előbb vonulnak el, mint a fiókák. Valószínű tehát, hogy a fecskékénél öregek és fiókák együtt is telelnek, míg a gébicseknél ez a lehetőség az említett viszonyok miatt éppen nem valószínű. A *gólyánál* is több esetben igen valószínűnek látszott, egy esetben pedig bebizonyult, hogy a fióka visszatért a szülőföldre — s a gólya is családostól vonul el és így biztosra vehető, hogy az egész család együtt tölti a telet.

A *dankasirályoknál* és *gémeknél* az elvonulás módja még nincs oly mértékben megfigyelve, hogy arra következtetéseket lehetne alapítani, de a jelölt példányok elejtési dátumai alapján úgy látszik, egészen más viszonyok uralkodnak ezeknél.

A most nyert eredmények szerint ebben a kérdésben is más és másképpen, sajátos életmódjuknak megfelelően viselkednek a különböző fajok, úgy hogy nem lehet általános érvényű törvényszerűséget kimondani; ezeket a viszonyokat is minden egyes fajnál külön

Tavarna. Im Jahre 1909 markierte er im herrschaftlichen Parke 28 Junge des *Dorndrehers* mit der ausgesprochenen Absicht die Rückkehr derselben festzustellen. Die Herrschaft setzte nämlich im Interesse der Singvögel des Parkes eine Schussprämie auf den Dorndreher aus und war es zu hoffen, dass unter den eingelieferten Füßen auch beringte angetroffen werden. Vom 9. Mai 1910 — das ist vom Erscheinen des ersten Dorndrehers — bis zum 12. Juni, als dieselben fast bis auf das letzte Stück abgeschossen waren, wurden 121 Exemplare erlegt, unter welchen sich jedoch kein einziges beringtes befand d. i. *von den Jungen kehrte auch nicht ein einziges in die Heimat zurück*.

Bei der Beurteilung dieser beiden experimentellen Tatsachen darf jedoch nicht vergessen werden, dass der Wegzug der Schwalbenarten ganz anders vor sich geht als beim *Dorndreher*; jene versammeln sich vor dem Wegzuge und ziehen gemeinschaftlich, während bei den Dorndrehern die alten Exemplare gewöhnlich 1—2 Monate früher wegziehen als die jungen. Es ist daher wahrscheinlich, dass bei den Schwalbenarten alte und junge Vögel das gleiche Winterquartier beziehen und dort auch beisammen bleiben, während diese Möglichkeit bei den *Dorndrehern* mit Hinsicht auf die erwähnten Verhältnisse durchaus nicht wahrscheinlich ist. Auch beim *Storche* erschien es in mehreren Fällen sehr wahrscheinlich, in einem Falle erwies es sich auch als sicher, dass junge Vögel in die Heimat zurückkehrten aber auch der *Storch* zieht bekanntlich mit seiner Familie zusammen, weshalb es auch bei dieser Art als sicher angenommen werden kann, dass die ganze Familie in dem Winterquartiere beisammen bleibt. Bei der *Lachmöwe* und den *Reiherarten* ist der Wegzug noch nicht in dem Masse klargelegt, dass man darauf Schlussfolgerungen bauen könnte, doch scheinen die bisher bekannten Erlegungsdaten gezeichneter Exemplare auf ganz andere Verhältnisse zu zeigen.

Laut den eben gewonnenen Resultaten verhalten sich die einzelnen Arten auch in diesem Punkte sehr verschieden, jede ihrer speziellen Lebensweise entsprechend, so dass keine allgemein gültige Gesetzmässigkeiten ausgesprochen werden können; auch diese

kell megvizsgálni. Az eddigi felfogást azonban valószínűleg csak a következőképpen kell módosítani: a fiókák általában nem térnek vissza a szülőföldre, mert a téli szállásokon más fészkelési területekről származó egyénekkel lehetővé vált elvegyülés következtében az özvegyekre jutott öregekkel párosulva jutnak el a fészkelési területre, mely a legtöbb esetben nem azonos a szülőfölddel; oly fajoknál azonban, melyek egyes területkomplexumokról együttesen, tömegesen vonulnak el és így valószínűleg a téli szállásra is együtt tartanak, gyakran megtörténik, (lehet azonban, hogy már elvonulás előtt vagy közben is), hogy egyes fiókák ugyanazon területen lakó öregekkel párosulnak s akkor ezekkel a szülőföldre térnek vissza családalapítás céljából.

Egyelőre ennyit lehet az eddigi eredmények alapján megállapítani. Végsőleges törvényszerűségeket kimondásától még messze vagyunk, a tárgy még távolról sincs kimerítve, de az eddigelé még csak nagy körvonalakban bontakozó eredmények is már kezdik megvalósítani a madárjelölési kísérlethez fűzött reményeket. Kétségtelenül bebizonyult, hogy jelenleg ez a legtermékenyebb módszerünk a madárökológiai vizsgálatok mélyítésére és kiterjesztésére s ez a tény feltétlenül a kísérleteknek minél intenzívebb folytatása mellett szól. A kir. M. O. K. miként eddig, úgy a jövőben is törelhetőleg fölkarolja majd az idevágó vizsgálatokat, lehetőleg oly módon, hogy azokat új, eddigelé bizonyos mértékig elhanyagolt fajokra is ki fogja terjeszteni.

Befejezésül még a kir. M. O. K. nevében hálás köszönetet mondok mindazoknak, a kik a fent közölt madárjelölési adatok beszerzésében és közlésében közreműködtek s ezzel lehetővé tették azok tudományos érvényesítését.

Verhältnisse müssen bei jeder Art separat untersucht werden. Die bisherige Annahme dürfte jedoch nur folgendermassen abgeändert werden: im allgemeinen kehren die jungen Vögel nicht an die Geburtsstelle zurück, indem sie sich infolge der in den Winterquartieren ermöglichten Vermischung mit aus anderen Brutgebieten stammenden Individuen den verwitweten alten Exemplaren beigesellen und mit diesen dann das Brutgebiet aufsuchen, welches in den meisten Fällen nicht mit dem Geburtsorte identisch ist; bei solchen Arten jedoch, welche von einem grösseren Gebietskomplexe gemeinschaftlich in das Winterquartier ziehen und hier auch zusammenhalten, kann es oft vorkommen, dass sich einige junge Vögel (vielleicht auch schon vor oder während des Wegzuges) alten Vögeln des nämlichen Brutgebietes anschliessen und mit diesen daher behufs Brutpflege in die Heimat zurückkehren.

Das ist alles, was auf Grund der bisherigen Resultate vorläufig festgestellt werden konnte. Von der Formulierung endgültiger Gesetzmässigkeiten sind wir noch weit entfernt, doch erfüllen auch schon die bisherigen erst nur in ihren Umrissen sich darbietenden Resultate die bezüglich des Vogelzugsversuches gehegten Hoffnungen. Unzweifelhaft ist derzeit dieses Experiment unsere fruchtbarste Methode zur Vertiefung und Ausbreitung vogelökologischer Untersuchungen und spricht diese Tatsache jedenfalls für eine je intensivere Fortsetzung des Versuches. Die königl. U. O. C. wird dieses Experiment wie bisher ebenso auch in Zukunft nach Möglichkeit fördern, womöglich auch in der Weise, dass dasselbe auch auf einige bisher in gewissem Masse vernachlässigte Arten ausgedehnt werde.

Zum Schlusse sage ich im Namen der königl. U. O. C. noch allen jenen herzlichsten Dank, welche in dem Erwerben und Einsenden der oben gegebenen Daten gütigst mitwirkten und dadurch deren wissenschaftliche Benützung ermöglichten.